

A budapestiek kulturálódási szokásai

Magyar Művelődési Intézet
MTA Szociológiai Kutatóintézet

2004. november

Készült a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma által, az MTA Szociológiai Kutatóintézetnél megrendelt kutatás keretében

A kötet szerkesztésében részt vettek:

Írta: Hunyadi Zsuzsa

Sorozatszerkesztő: Kuti Éva

Konzulensek: Harsányi László és Vitányi Iván

A könyv megjelenését támogatta a Nemzeti Kulturális Alapprogram

és a Pro Cultura Urbis Közalapítvány

ISSN 1786-1047
ISBN 963 651 450 X

Kiadja a Magyar Művelődési Intézet, Budapest, 2004
Felelős kiadó: Borbáth Erika
Tördelés: i&i Kft.

Tartalomjegyzék

Bevezető	5
1. A kulturális fogyasztásban 1996 és 2003 között bekövetkezett változások legfőbb jellemzői	7
1.1. A kultúra, a műveltség, mint érték fontosságának változása Budapesten és vidéken.....	7
1.2. Kulturális és szabadidős tevékenységek változása Budapesten és vidéken	8
1.3. Változások Budapesten 1996 és 2003 között.....	13
1.3.1. Változások a képzetlen rétegek körében.....	13
1.3.2. Változások a képzetesebb rétegek körében.....	14
1.3.3. Változások a különböző korcsoportok körében.....	20
2. A budapestiek kulturálódási szokásai 2003-ban.....	24
2.1. A kulturális intézmények közönségének nagysága, a látogatások gyakorisága	24
2.2. A kulturális intézmények látogatási hajlandósága a különböző nemű, életkorú, iskolai végzettségű és lakóövezetű budapestiek körében.....	26
2.3. A különböző intézmények közönségének szerkezete	39
2.4. Színház.....	43
2.4.1. A különböző színházi műfajok kedveltsége Budapesten.....	43
2.4.2. A különböző színházi műfajok közönségének becsült nagysága.....	48
2.5. Otthoni zenehallgatás.....	51
2.6. Otthonon kívüli zenehallgatás	57

2.6.1. A zenei ízlés és a koncertek látogatása közti összefüggés.....	57
2.7. Olvasás, könyvtárlátogatás	58
2.7.1. Milyen típusú könyveket olvasnak a budapestiek?	62
2.8. Múzeumok, kiállítások	66
2.8.1. A különböző fajta kiállítások kedveltsége a budapestiek körében	66
2.9. Művelődési házak	68
2.10. Keresztművelődés, azaz a különböző kulturális tevékenységek együttjárása	74
2.11. Típusok	78
2.11.1. A hagyományos és a populáris kultúra intézményeinek látogatói.....	78
2.11.2. A hagyományos kultúra közönsége	84
2.11.3. A populáris kultúra közönsége	87
2.11.4. Életmód csoportok	89
2.12. Kulturális és szabadidős tevékenységekre fordított kiadások.....	103
2.13. Néhány szabadidős tevékenység kedveltsége	109
3. Összefoglaló, főbb megállapítások.....	112
Melléklet.....	117

Bevezető

Az MTA Szociológiai Kutatóintézete 2003-ban megbízást kapott a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumától arra, hogy végezzen országos reprezentatív mintán¹ kérdőíves vizsgálatot „Magyarország kulturális állapota az EU csatlakozás küszöbén” címmel. A kutatás elvégzésére az MTA Szociológiai és Politikatudományi Intézetének közös kutatócsoportját, a „Kultúrakutató műhelyt”, Vitányi Ivánt és Hidy Pétert kérték fel. A felvétel megtörtént, az adatok feldolgozása tématerületenként folyik.

A társadalmi differenciálódásban, a társadalmi egyenlőtlenségi rendszerben a kulturális fogyasztás különbségei meghatározó szerepet játszanak. Mivel a kulturális stratégia számára megkerülhetetlen kérdés az egymással összefonódó, egymást erősítő társadalmi és kulturális különbségek kezelésével kapcsolatos állásfoglalás, az elemzések központi kérdése, hogy a kultúra különböző területeihez kapcsolódóan feltárjuk a társadalmi különbségek természetét, jellemzőit. Az elemzések másik kiindulási pontja az, hogy a kulturálódási lehetőségek széles skálájának biztosításán keresztül valósulhat meg minél több állampolgár számára a választás szabadsága.

A sorozat harmadik füzeté e kérdéseket az országban a legtöbb és legsokoldalúbb kulturálódási lehetőséget kínáló Budapesttel kapcsolatban elemzi.

---

¹A vizsgálat módszere:

Mintanagyság: 3400 fő, amiből 1000 fő budapesti

A minta összetétele, jellemzői: országos minta, nem, életkor, lakóhely és iskolai végzettség szerint a 14-70 éves magyar állampolgárságú lakosságot reprezentálja

A reprezentált lakosság száma: 7400 ezer fő, a budapestiek esetében 1324 ezer fő

Az adatfelvétel módja: személyes kérdezés, standard kérdőívvel

Az adatfelvétel időszaka: 2003. október-november

Az elemzés két nagyobb részre osztható. Az első részben az elmúlt mintegy 10 év változásait mutatjuk be. Ebben a részben nemcsak a Budapesten és vidéken a kultúra-fogyasztásban történt főbb változásokat vizsgáljuk meg, de azt is bemutatjuk, hogy szélesebbre nyílt vagy szorosabbra záródott-e a Budapest és vidék közötti kulturális olló. Sorra vesszük a budapestiek kulturális szokásaiban végbement változásokat is, megnézzük, hogy vajon nőtt-e vagy csökkent az itt élők kulturális fogyasztása. Választ keresünk arra is, hogy mely rétegek voltak a változások nyertesei, és melyek a vesztesei.

Az elemzés második részében elhagyjuk a dinamikus, időbeni összehasonlítás módszerét és a napjainkra jellemző kulturális szokásokat vázoljuk fel. A mai állapotokra koncentrálnak, vesszük végig az egyes kulturális intézmények „használatával” kapcsolatos eredményeket. Ebből a részből megtudhatjuk, mekkora a különböző funkciójú kultúraközvetítő intézmények közönsége, és azt is, hogy milyen a budapestiek ízlése: milyen típusú kiállítások iránt érdeklődnek a leginkább, milyen zenét szeretnek hallgatni, milyen könyveket szeretnek olvasni, melyek a legkedveltebb színházi műfajok. Megvizsgáljuk, hogy miként keveredik a hagyományos és a populáris kultúra fogyasztása, majd – a szorosan vett kultúrán kívüli tevékenységeket is bevonva az elemzésbe – életmód csoportok ismertetésére is sor kerül.

Végül a kulturális kiadások különféle fajtáival ismerkedhetünk meg, és ismét kiderül, hogy a kultúra fogyasztása nem csak pénz, hanem egyéni preferenciák kérdése is.

Külön hangsúlyozni szeretnénk, hogy **a vizsgálat nem terjedt ki a 14 év alatti és a 70 év feletti népességre**, így értelemszerűen az elemzés során a legfiatalabbak és a legidősebbek kulturális szokásairól nem tudunk képet adni.

1. A kulturális fogyasztásban 1996 és 2003 között bekövetkezett változások legfőbb jellemzői

1.1. A kultúra, a műveltség, mint érték fontosságának változása Budapesten és vidéken

Az elmúlt közel egy évtizedben minden a kutatás során megkérdezett érték valamelyest devalválódott, az élet szinte minden vizsgált területének kisebb fontosságot tulajdonítottak, alacsonyabb pontértéket adtak 2003-ban mind a budapestiek, mind a vidéken élők, mint 1996-ban. E szabály alól kivétel a politika és a közélet megítélése, mely a budapestiek körében mindkét évben ugyanazzal az átlagértékkel került az utolsó helyre, illetve a család fontossága, melynek a vidékiek körében változatlan a megítélése.

1. tábla. Mennyire fontosak Önnek a következő értékek?

(átlagértékek, 1=egyáltalán nem fontos, 10=nagyon fontos)

	Budapest		vidék	
	1996	2003	1996	2003
család	9.6	9.3	9.8	9.8
munka/hivatás	8.2	7.6	8.5	7.8
pénz	8.2	7.6	8.6	8.3
szabadidő	7.9	7.6	7.6	7.3
barátok	7.4	7.3	7.2	6.9
kultúra/műveltség	7.9	6.9	7.3	6.5
vallás/hit	5	4.8	5.4	5
politika/közélet	4.3	4.3	4.2	3.7

1996 és 2003 között radikálisan visszaesett a kultúrát „nagyon fontosnak” ítézők aránya: míg 1996-ban a válaszolók 42%-a ítélte a kultúrát maga számára nagyon fontos értéknek, addig a hét évvel későbbi mérésnél az így válaszolók aránya már 29%-ra csökken, a 10 fokú skálán mért 7.9 pontos átlag ezért mérséklődött 6.9 pontra. A nyolc felsorolt érték közül a kultúra mutatja a legnagyobb csökkenést, ami egyben azt is jelenti, hogy a kultúra e körben mért relatív fontossága is hátrébb szorult. 1996-ban még a szabadidő/szórakozás mellett 7.9-es átlagpontszámmal – a család, a munka, a pénz után – a negyedik helyet foglalta el, 2003-ra már a szabadidő és a barátok is nagyobb fontosságot kaptak, mint a kultúra. **2003-ban a kultúra/műveltség fontosságának 6.9 pontos átlag értéke a vizsgált nyolc érték között a hatodik helyhez elég.** A budapestiek számára 2003-ban a kultúránál, a műveltségnél már csak a vallás illetve a politika kisebb fontosságú.

Hasonló változás ment végbe a vidéki Magyarországon is. A vidéken élők értékrendjében is a kultúra relatív és abszolút fontossága csökkent a legnagyobb mértékben. A csökkenés vidéken is azt jelenti, hogy a kultúra hátrébb szorult az értékek rangsorában, 1996-ban a 7,3 pontos átlag még az ötödik helyre, 2003-ban a 6,5 pontos átlag már csak a hatodik helyre volt elegendő.

Vajon a kultúra fontossági értékének csökkenése, az értékrendbeli változás tükröződik-e a kulturális és szabadidős tevékenységek végzésének változásában?

1.2. Kulturális és szabadidős tevékenységek változása Budapesten és vidéken

Annak ellenére, hogy a kultúra mint érték fontossága mind abszolút, mind relatív értelemben csökkent az emberek nem fordultak el a kulturálódástól. **Ma többen mondják, hogy voltak az adatfelvételt megelőző egy évben színházban, moziban, múzeumban, könyvtárban, könnyűzenei koncerten vagy művelődési házban, mint mondták 1996-ban.** Egyedül a komolyzenei hangversenyek látogatása stagnál: mindkét adatfelvételt megelőző egy év során a budapestiek 21%-a jutott el legalább egyszer valamilyen komolyzenei hangversenyre.

2003-ban a budapestiek mintegy 60%-a járt színházban, moziban, múzeumban, és 40% körüli volt mind a könyvtárakat, mind a művelődési házakat látogatók aránya. Könnyűzenei koncertre a budapestiek egyharmada jutott el.

2. tábla. Az elmúlt egy évben volt ... (%)

	Budapest		vidék	
	1996	2003	1996	2003
színházban	54	62	35	38
múzeumban/kiállításon	57	61	38	44
moziban	54	60	38	40
könyvtárban	38	42	33	36
művelődési házban	39	42	53	56
könnyűzenei koncerten	28	34	18	27
komolyzenei hangversenyen	21	21	12	10

Az 1996-os évhez képest a budapestiek körében a színházak közönsége **nőtt a legnagyobb mértékben: 2003-ban 6–8 százalékponttal többen mentek színházba, mint**

1996-ban². **A mozi- és a könnyűzenei koncertek közönség nagyságában egyaránt 6 pontnyi emelkedés következett be**, a múzeum-, a könyvtár- és a művelődési házak látogatásában pedig 3–4 pont körüli emelkedést regisztráltunk. A színházak, a múzeumok esetében érthető a vidékiek kisebb „aktivitása”, hiszen ezek a kulturális helyek a települések kisebb hányadában találhatók meg. Annál nagyobb a látogatási kedv vidéken a sokkal könnyebben elérhető, és a hiányzó kulturális intézményeket részben helyettesítő művelődési házak esetében, ahova – mint ezt a kutatásról korábban beszámoló füzetben³ is jeleztük – leggyakrabban éppen színházi előadás vagy éppen az ott megrendezett kiállítás kedvéért mennek el az emberek.

Az 1996 óta eltelt nyolc évben vidéken általában kisebb mértékű volt a különféle kulturális tevékenységekben résztvevők arányának növekedése, mint a fővárosban, és valamelyest eltérő területeken történtek a viszonylag jelentősebb változások. **Vidéken legnagyobb növekedés Budapesttől eltérően nem a színház, hanem a könnyűzenei koncertek látogatásában ment végbe**. 1996-ban a nem budapesti lakosoknak átlagosan 18%-a jutott el

---

²Ez a növekedés részben valószínűleg a kérdés módosításából ered. 1996-ban általában a színházakra vonatkozóan tettük fel e kérdést, 2003-ban pedig, az időközben jelentősen elszaporodó szabadtéri előadások miatt is, külön kérdés vonatkozott a hagyományos körszínházakra és a nem hagyományos színházi épületben vagy szabadtéren tartott színházi előadásokra. Az itt közölt adatok a kétféle színház látogatásának összevont adataira vonatkoznak. Mindazonáltal akkor is növekedés következett be, ha csak a kőszínházra vonatkozó kérdés alapján hasonlítjuk össze az adatokat. Ekkor nem 8, csak 6 százalékpontos a növekedés. A különbség azért így kevés, mert általában ugyanazok járnak kőszínházba, mint szabadteribe.

³A művelődési házak közönsége, helye, szerepe a kulturális fogyasztásban, Találkozások a kultúrával 1., Magyar Művelődési Intézet, MTA Szociológiai Kutató Intézet, 2004. május

egy év során könnyűzenei koncertre, 2003-ra 9 százalékponttal növekedett, s így 27% lett ez az arány. **A vidéken bekövetkezett másik viszonylag jelentősebb változás a – kisebb mértékben Budapestre is jellemző – múzeumlátogatók arányának 6 pontos növekedése volt.** A többi területen csak kisebb elmozdulások voltak: a színházat, a mozit, a könyvtárakat és a művelődési házakat látogatók aránya 2–3 ponttal lett magasabb a vidéken élők körében. A komolyzenei koncerteket látogató vidékiek aránya 12%-ról 10%-ra csökkent, miközben a fővárosiak között 20% körül stagnál a hangversenyek közönségének aránya.

Az utóbbi évtizedben nem csökkent jelentősen a Budapest és vidék között fennálló kulturális egyenlőtlenség a kulturális programok látogatásában, sőt három területen – a már említett színház, komolyzene és mozi területén – tovább növekedett. Hiába nőtt ugyanis mind a mozi- mind a színházlátogatók aránya Budapesten és vidéken egyaránt, mivel a budapestiek körében nagyobb mértékű volt a növekedés, e két területen nyílt leginkább szélesebbre a kulturális olló. 1996-ban a vidéken élőknek 35%-a volt színházban, a budapestiek körében ennél majd 20 százalékponttal többen: 54%. 2003-ra a vidéki színházlátogatók aránya 38% lett, a budapestieké ennél 24 százalékponttal több: 62%. És ehhez hasonlóan a mozilátogatók közti aránybeli eltérések az 1996-os 16 százalékpontos különbségből 2003-ra már 20 pontos különbségre növekedtek, noha mind Budapesten, mind vidéken nőtt a mozilátogatók aránya.⁴

---

⁴Mivel az 1996-os adatfelvételben nem szerepelt arra vonatkozó kérdés, hogy a megkérdezettek hányszor látogattak el egy év során az egyes kultúrákőzvetítő intézményekbe, a két évre vonatkozó adatoknál csak a közönség nagyságát tudjuk összehasonlítani. Azt tehát nem tudjuk

A fővárosiak és a vidékiek közti – a különböző kulturális intézmények látogatási gyakoriságában mutatkozó – eltérés legnagyobb arányú csökkenése a könnyűzene terén ment végbe. A vidéken élőknek 2003-ban már 27%-a volt könnyűzenei koncerten, ami 9 pontos emelkedést jelent az 1996-ra jellemző 18%-hoz képest. Ez a megemelkedett 27%-os szint, a budapesti 1996-os 28%-nak felel nagyjából meg, máshogy fogalmazva, a vidéknek e téren nyolc éves lemaradása Budapesthez képest. A többi területen még a nyolc éves lemaradásnál is nagyobb a különbség, hiszen a vidékiek körében sem a színház-, sem a mozi-, sem a múzeumok, sem a komolyzenei hangversenyek 2003 évben mért látogatóinak aránya nem éri el a budapestiek körében 1996-ban mért látogatási arányokat.⁵

A művelődési házak közönsége vidéken tradicionálisan nagyobb, mint Budapesten, de a művelődési házak látogatásában nem következett be a vidék további előretörése. A különbség mindkét évben 14 százalékpont volt, nem változott, pedig a művelődési házak jelenthetnék a vidéken élők számára a más típusú, de sok helyen hiányzó kultúraközvetítő intézmények helyettesítését, pótlását. Miközben Budapest növelte amúgyis magasabb intézményi ellátottságából fakadó előnyét, a vidék nem

---

megmondani, hogy a közönség növekedés vagy csökkenés 1996-hoz képest ritkább vagy gyakoribb látogatásokkal párosult-e.

⁵A Budapest és a vidék között fennálló különbségeket részben – de csak részben – a nagyvárosok és a kisvárosok közti eltérő társadalmi összetétel okozza. A nagyobb településeken nagyobb a képzetek és a jobb jövedelmi helyzetűek aránya, ami a kultúra iránti fogékonyságnak és fizető képes keresletnek két fontos indikátora. A különböző nagyságú települések szocio-demográfiai összetételét a Mellékletben szereplő 2. sz. tábla mutatja.

tudta ezt a hátrányát a művelődési házakon keresztül sem ledolgozni, vagy akár csökkenteni.

Fontos azonban megjegyezni, hogy nyilván árnyaltabb, egyes területeken talán más következtetésekre okot adó képet kapnánk, ha az elemzésben a vidéket nem homogén egységként kezelnénk, hanem további megkülönböztetéseket tennénk, és külön-külön elemeznénk a kisebb és a nagyobb vidéki településeken végbement változásokat. Ezen elemzésnek azonban Budapest áll a középpontjában, a vidék csak mint viszonyítási pont szerepel, ezért terjedelmi okok miatt a vidék mélyebb elemzésétől e tanulmányban eltekintünk.

1.3. Változások Budapesten 1996 és 2003 között

1.3.1. Változások a képzetlen rétegek körében

Az elmúlt közel egy évtized során növekedett Budapesten a legképzetlenebb rétegek, a legfeljebb nyolc általánossal rendelkezők kulturális aktivitása. Legnagyobb és a budapesti átlagos növekedési ütemnél magasabb növekedés a színházak és a múzeumok/kiállítások látogatása kapcsán ment végbe; a színházakban és a múzeumokban az egy év során legalább egyszer megfordulók aránya a legfeljebb 8 általánost végzettek körében 1996 óta mindkét területen mintegy 15 százalékponttal, 20%-ról 35%⁶ körülire emelkedett. Ennél a mértéknél enyhébb, az átlag körüli 4–6 pontos növekedés ment végbe a legképzetlenebbek között a mozi-, a művelődési házak-, a könyvtárak, a könnyűzenei koncertek, de még a komolyzenei hangversenyek látogatásában is.

---

⁶A 2003-as adatokban csak a hagyományos színházak látogatottsága 28% a képzetlenek körében, a növekedés így számolva is jelentős.

Érdekes, hogy a **szakmunkások körében nem volt jelentős emelkedés, sőt több területen stagnálás vagy visszaesés tapasztalható.** Kivétel ez alól a színházak látogatása, mert az elmúlt nyolc évben a szakmunkások között is nőtt 5 ponttal az egy év alatt legalább egyszer színházi előadást látogatók aránya. Csökkent vagy stagnált a múzeumokba, a könyvtárakba, a mozikba, a művelődési házakba, és a komoly-, illetve könnyűzenei koncertekre ellátogatók aránya.

1.3.2. Változások a képzetlenebb rétegek körében

Bár a képzetlenebb rétegeknél tapasztaltnál kisebb mértékben, de az érettségizettek, a diplomások és a még tanulók körében is nőtték a különböző kulturális intézmények, rendezvények látogatási mutatói. A közép és a felsőfokú végzettségük körében **a mozilátogatók aránya 7–8 ponttal nőtt, a színházlátogatók aránya pedig az érettségizett budapestiekben belül emelkedett szintén 7 ponttal.** A diplomások és a még tanulók között csak 1–2 pontos a színházlátogató közönség növekedése, ami feltehetően az amúgy is magas szintnek köszönhető, hiszen a diplomások és a tanulók közel 80%-a volt színházban már 1996-ban is, míg az érettségizetteknél csak 58%-os volt ez az arány.

A múzeum látogatók képzetlenebb rétegeken belüli részaránya nem változott az időszak során. Mindkét vizsgált évben az érettségizettek kb. 60%-a, a diplomások és a még tanulók kb. 80%-a fordult meg valamilyen kiállításon.

A művelődési házak iránti érdeklődés a diplomások körében nagyobb emelkedést tudott elérni, mint az érettségizettekben, az előbbiek között 8 ponttal, az utóbbiak körében 3 ponttal nőtt az ezen intézményeket egy év alatt legalább egyszer felkeresők aránya. **Erősen**

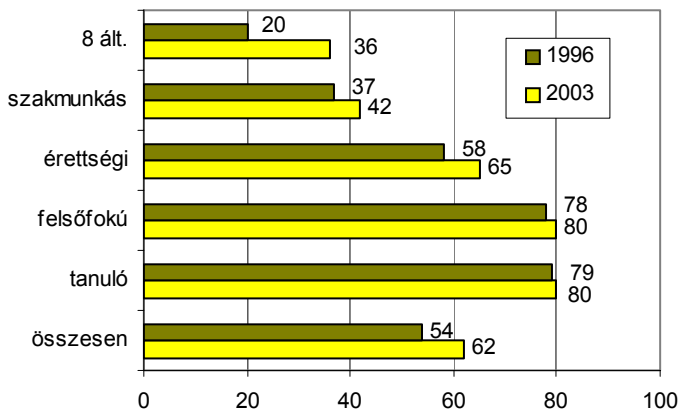
csökkent viszont a budapesti művelődési házak vonzásának a középiskolai vagy felsőfokú tanulmányaikat végző tanulókra gyakorolt hatása: míg 1996-ban a tanulók kb. 60%-a fordult meg művelődési házban, addig 2003-ra 50% körülire esik ez az arány.

A diplomások körében legnagyobb növekedés a könnyűzenei koncertek látogatásában ment végbe, míg 1996-ban 25%-uk fordult meg valamilyen könnyűzenei koncerten, 2003-ra ennél 13 ponttal többen (38%) számoltak be koncertlátogatásról. Evvel az aránnyal a tanulók után (akiknél stagnáló, 61%-os a koncertlátogatók aránya) a diplomások csoportja a legaktívabb könnyűzenei koncertlátogató.

Annak ellenére, hogy a komolyzenei hangversenyek látogatása nőtt az érettségizettek (1996: 18%, 2003: 21%) és csökkent a diplomások (1996: 47%, 2003: 40%) valamint a tanulók (1996: 35%, 2003: 28%) körében, továbbra is a legképzettebbek választják legnagyobb arányban a szabadidő eltöltésének e formáját. **Minden egyes itt vizsgált és az eddigiék során ismertetett kulturálódási illetve szabadidő eltöltési formában a diplomások és a még tanulók (többségében a jövő diplomásai) vesznek részt a legnagyobb arányban. Ez így volt 1996-ban és így van 2003-ban is.** Mindazonáltal a legképzetlenebb és a legképzettebb rétegek közötti kulturális olló két területen szorosabbra záródott, a különbségek enyhültek: a színház és a múzeum látogatók arányában 1996-ban még közel négyszeres különbségek 2003-ra kétszeresre szelődültek.

1. ábra. Az elmúlt egy évben volt színházban

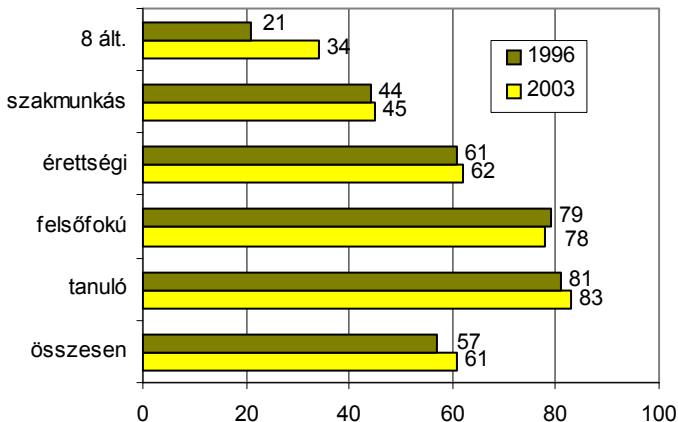
(arányok a különböző iskolai végzettségű budapestiek körében 1996-ban [N=1337] és 2003-ban [N=1000])

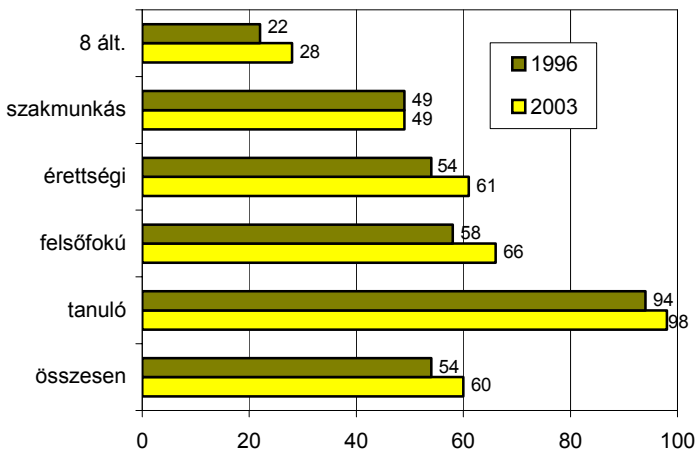
2. ábra. Az elmúlt egy évben volt múzeumban, kiállításon

(arányok a különböző iskolai végzettségű budapestiek körében 1996-ban
[N=1337] és 2003-ban [N=1000])

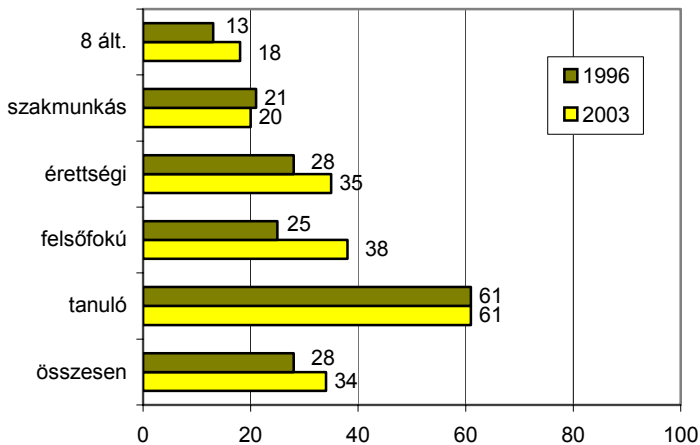
3. ábra. Az elmúlt egy évben volt moziban

(arányok a különböző iskolai végzettségű budapestiek körében 1996-ban
/N=1337/ és 2003-ban /N=1000/)

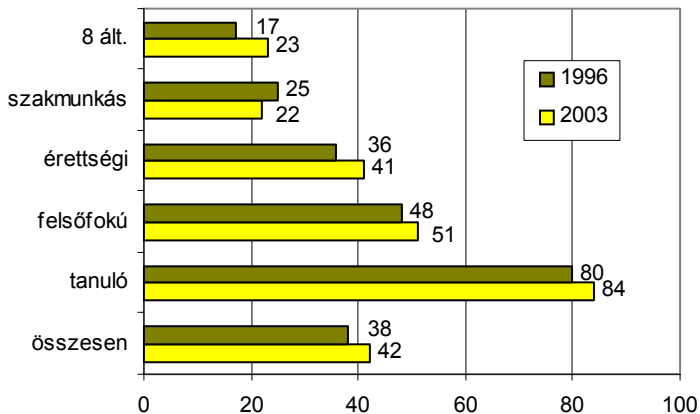
4. ábra. Az elmúlt egy évben volt könnyűzenei koncerten

(arányok a különböző iskolai végzettségű budapestiek körében 1996-ban /N=1337/ és 2003-ban /N=1000/)

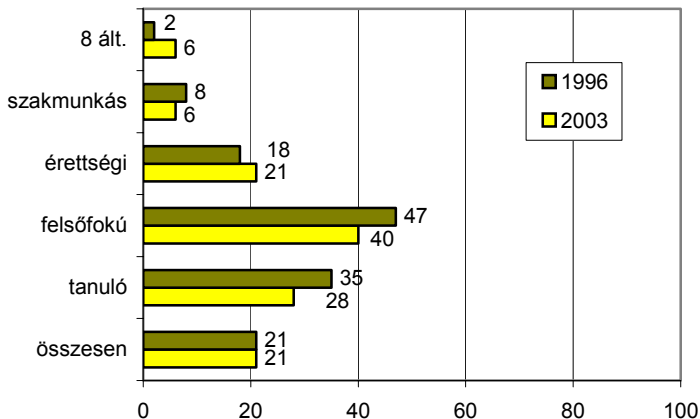
5. ábra. Az elmúlt egy évben volt könyvtárban

(arányok a különböző iskolai végzettségű budapestiek körében 1996-ban /N=1337/ és 2003-ban /N=1000/)

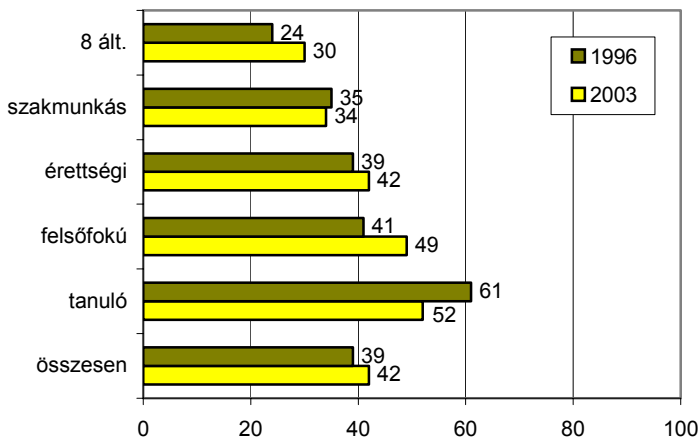
6. ábra. Az elmúlt egy évben volt komolyzenei koncerten

(arányok a különböző iskolai végzettségű budapestiek körében 1996-ban /N=1337/ és 2003-ban /N=1000/)

7. ábra. Az elmúlt egy évben volt művelődési házban

(arányok a különböző iskolai végzettségű budapestiek körében 1996-ban /N=1337/ és 2003-ban /N=1000/)

1.3.3. Változások a különböző korcsoportok körében

A korcsoportok aktivitását vizsgálva **legnagyobb változások a 30–39 éves valamint a 60–70 éves korosztály kulturálódási szokásaiban következtek be.**

A 30–39 évesek körében legjobban (18 százalékponttal) a mozilátogatók aránya nőtt, de a színházban és könnyűzenei koncerteken megfordulók arányának növekedése is 10 pont feletti, művelődési házakba pedig 1996 óta 7 százalékponttal járnak többen e korosztályból.

Az időszak **másik „nyertese” az adatfelvétel szempontjából legidősebbek, a 60–70 évesek korosztálya. Körükben legjelentősebben a színház- és a múzeumlátogatók aránya nőtt.** Mindkét intézményfajta látogatására az jellemző, hogy 1996-ban kb. az idősek egyharmada fordult meg bennük, 2003-ban pedig már e korosztály több mint fele! Jelentős növekedés történt a művelődési házak látogatásában is, az 1996-ra jellemző 25%-os arány 2003-ra 40%-ra nőtt e korcsoport körében. Érzékelhető növekedés ment végbe a komolyzenei hangversenyek és a könyvtárak látogatásában is. Változatlan maradt az idősek körében a moziba és a könnyűzenei koncertekre látogatók aránya: az előbbi 1996-ban és 2003-ban is 20% körüli, az utóbbi mindkét évben 5% körüli volt.

A fiatal korcsoportoknál másféle tendenciák rajzolódnak ki. A 14–18 évesekre általában jellemző a nagy kulturális aktivitás. **Mind 1996-ban, mind 2003-ban – a komolyzenei hangversenyeket kivéve – köztük a legnagyobb a részvételi arány minden egyes kulturális tevékenységben.** Mivel ez a magas arány legtöbb esetben 70–90% körüli, ezért kevésbé is várható olyan nagy mértékű részvételi aránynövekedés, mint amelyet az idősebb korcsoportoknál regisztráltunk. Mindazonáltal legerősebb növekedés mégis olyan területen – a könyvtárlátogatásnál –

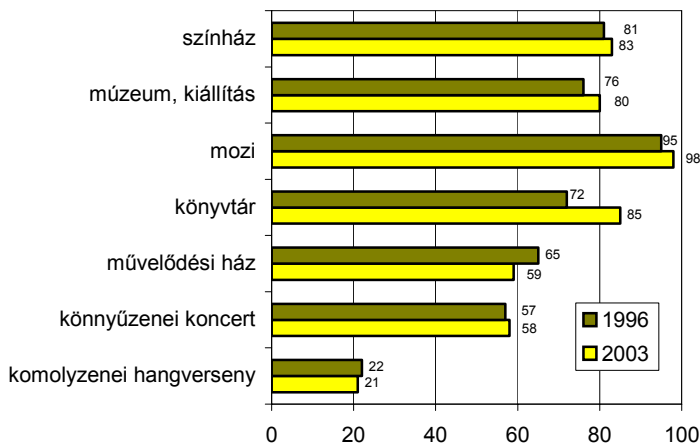
következett be, amire már 1996-ban is 72%-os látogatottság volt jellemző. Ez a nagy arányú növekedés részben talán a középiskolákban tanulók számának növekedésével magyarázható, hiszen a könyvtárlátogatások jelentős része kapcsolódik az iskolai tanulmányokhoz.

A két adatfelvétel között eltelt időszakban a 14–18 éves budapestiek körében stagnált vagy enyhén emelkedett a színházba, a moziba, a múzeumba, a könnyű-, illetve komolyzenei koncertekre járók aránya. **Csökkenés egyetlen területen, a művelődési házak látogatásában történt.** Budapesten az utóbbi években, óriási mértékben megszaporodtak a fiataloknak szóló programok, s úgy tűnik, hogy e szélesedő kínálattal a művelődési házak nem tudtak, vagy talán olykor – a minőségromlást nem vállalva – nem is akartak lépést tartani.

Az 1996 és 2003 között bekövetkezett kulturális fogyasztás emelkedés zömében a 30–39 illetve a 60–70 éves korosztályok kulturális aktivitásának növekedéséből adódott. Így már jobban érthető, hogy miért a képzetlenebb csoportoknál tapasztaltuk a legnagyobb növekedést, hiszen az alacsony iskolai végzettség az idősekre a leginkább jellemző.

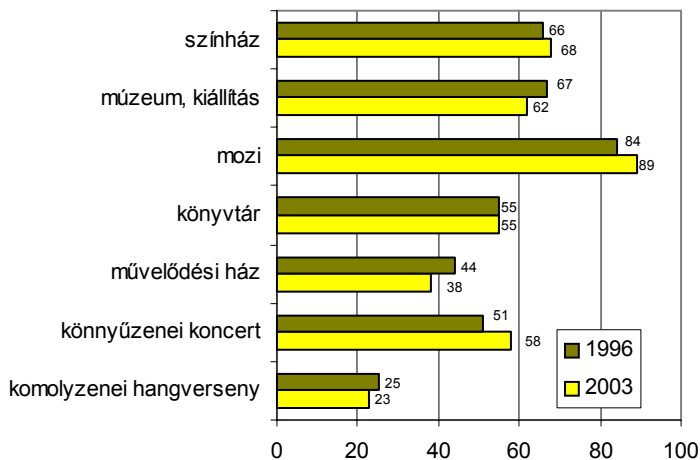
8. ábra. Az elmúlt egy évben volt...

(arányok a 14–18 éves budapestiek körében 1996-ban [N=98] és 2003-ban [N=75])

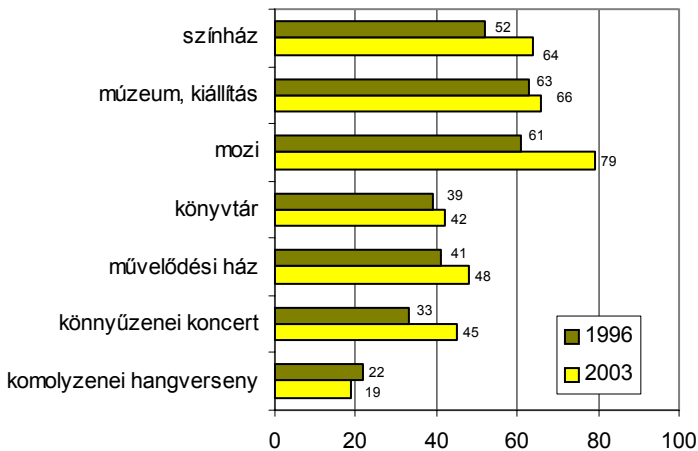
9. ábra. Az elmúlt egy évben volt...

(arányok a 19–29 éves budapestiek körében 1996-ban [N=300] és 2003-ban [N=208])

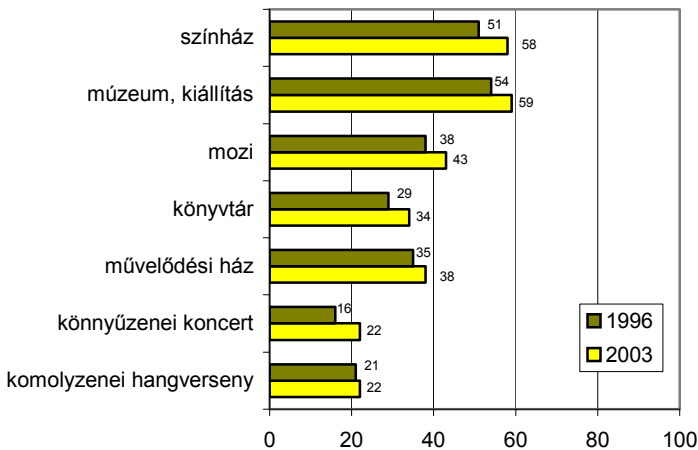

10. ábra. Az elmúlt egy évben volt...

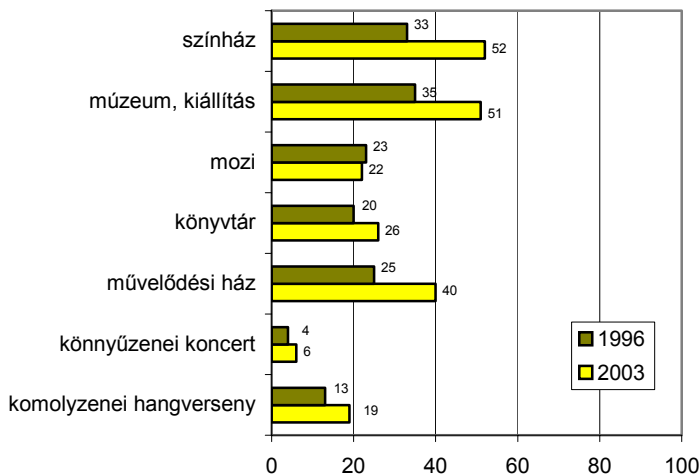
(arányok a 30–39 éves budapestiek körében 1996-ban [N=227] és 2003-ban [N=182])

11. ábra. Az elmúlt egy évben volt...
*(arányok a 40–59 éves budapestiek körében 1996-ban [N=478]
és 2003-ban [N=377])*

12. ábra. Az elmúlt egy évben volt...
*(arányok a 60–70 éves budapestiek körében 1996-ban [N=235]
és 2003-ban [N=157])*

2. A budapestiek kulturálódási szokásai 2003-ban

2.1. *A kulturális intézmények közönségének nagysága, a látogatások gyakorisága*

A tanulmány további része azt mutatja be, hogy napjainkban mi jellemző a fővárosban élők kulturálódási szokásaira. Ehhez először ismét áttekintjük – más aspektusból – a már korábban a változások szempontjából ismertetett adatokat. A következőkben, az 1996-os év adatait elhagyva, csak a 2003-as évre koncentrálna vizsgáljuk, hogy hányan, milyen arányban és milyen gyakorisággal látogatják a különböző kultúraközvetítő intézményeket, illetve kulturális programokat.

3. tábla. Az egy év során az intézménytípusba legalább egyszer ellátogatók aránya és becsült száma a budapestiek (1324 ezer fő) körében

	% (N=1000)	Ezer fő
színház	62	825
múzeum/kiállítás	61	810
mozi	60	790
zenés szórakozóhely	43	570
könyvtár	42	560
művelődési ház	42	560
könnyűzenei koncert	34	450
komolyzenei hangverseny	21	280

A budapestiek legnagyobb arányban színházba, múzeumba és moziba járnak. Ezen intézményekben a 2003-as év során a budapestiek 60-60%-a legalább egyszer megfordult. A 14–70 éves budapestiek körében mindhárom intézménynek 800 ezer fő körüli a becsült közönségnagysága. Könyvtárban és művelődési házban egyaránt 560 ezren, mintegy 40%-nyian jutnak el. A zenés szórakozóhelyek közönsége 43%, 570 ezer fő, a könnyűzenei koncerteké 35%, ami 450 ezer fős tábor, a komolyzenei koncerteké 21%, ami 280 ezres tábort jelent.

Nem egyforma gyakorisággal járnak a különböző eseményekre a fővárosiak. Leggyakrabban – átlagosan évente négyszer – moziba mennek, de ez az átlag az összes 14–70 éves budapestire vonatkozik, azokra is, akik egyszer sem voltak az elmúlt év során moziban. Ha a moziba járás gyakoriságát csak a moziba járókra számítjuk ki, akkor az derül ki, hogy ők hétszer (tehát átlagosan kb. kéthavonta) mennek moziba egy év során. A mozi után a művelődési házak a leggyakrabban látogatottak: hatszor keresik fel azok, akik egyáltalán járnak ilyen intézményekbe. Múzeumba az odajárók évente 4,5-szer, színházba és komolyzenei koncertekre egyaránt 3,5-szer mennek el. A könnyűzene

hívei 3,2-szer jutottak el valamilyen koncertre a 2003-as év során. Ha a járás gyakoriságát a 14–70 éves budapesti népességre vetítjük, akkor természetesen ennél alacsonyabb látogatási gyakoriságokat kapunk és a sorrend is változik: múzeumba egy átlagos budapesti 2,7-szer, művelődési házba 2,3-szor, színházba 1,9-szer könnyűzenei koncertre 1,1-szer, komolyzenei hangversenyre pedig 0,7-szer megy el.

4. tábla. Az intézménytípus látogatási gyakorisága a budapestiek körében

	alkalmak száma	
	a 14–70 éves budapestiek körében* (N=1000)	az intézményt látogatók körében*
színházban	1,9	3,5
múzeumban/kiállításon	2,7	4,5
moziban	4,1	7,1
könyvtárban	nincs adat	nincs adat
művelődési házban	2,3	6,0
könnyűzenei koncerten	1,1	3,2
komolyzenei hangversenyen	0,7	3,5

*Az átlagba a szélsőséges értékeket nem számítottuk bele. (Abban az egy-két esetben, amikor 99-szer vagy ennél többször járt valaki hangversenyen, színházban stb. azt feltételeztük, hogy az illető az adott intézménytípus dolgozója, vagy fellépő művész.)

2.2. *A kulturális intézmények látogatási hajlandósága a különböző nemű, életkorú, iskolai végzettségű és lakóövezetű budapestiek körében*

A kultúra iránti érdeklődésben vannak különbségek a férfiak és a nők között. **A férfiak a könnyedebb, a nők a komolyabb szórakozási formákat részesítik általában**

előnyben. A nők közül többen járnak színházba, könyvtárba, komolyzenei hangversenyre, művelődési házba, a férfiak között pedig több a mozi, a könnyűzenei koncert és a zenés szórakozóhelyek látogatója.

5. tábla. Az elmúlt egy évben volt...

(a résztvevők aránya a budapesti nők és férfiak körében 2003-ban
[N=1000])

	nők	férfiak	14–70 éves budapestiek körében összesen
	%	%	%
színházban	65	60	62
múzeumban/kiállításon	61	62	61
moziban	58	63	60
zenés szórakozóhelyen	40	47	43
könyvtárban	45	38	42
művelődési házban	44	39	42
könnyűzenei koncerten	32	37	34
komolyzenei hangversenyen	23	19	21

A kulturálódási szokásokra az életkor és az iskolai végzettség van a legnagyobb hatással, bár e hatások erőssége eltérő mértékű attól függően, hogy melyik intézménytípusról van szó.

Az **életkor előrehaladtával** ugyan változó mértékben, de (talán a komolyzenei koncerteket kivéve) **minden kulturális tevékenységi formában jelentősen csökken a részvétel.**

Az általános trend azt mutatja, hogy a fiatalok, míg az iskola ernyője alatt vannak, több kulturális eseményen vesznek részt, mint mikor kikerülnek az iskola – egyébként

sokszor kényszerként megélt – kulturális gondoskodása alól. Az iskolások között még 80%-os a színházba, múzeumba eljutók aránya, de még komolyzenei hangversenyre is 20%-uk évente legalább egyszer ellátogat. A középiskolából kikerülve 10–15 ponttal esik a színházba illetve a múzeumba látogatók aránya, s harminc éves kor után még további csökkenés tapasztalható. A huszonéves korosztály specialitása, hogy tagjai legtöbb tekintetben beleillenek a korrallal csökkenő kulturális aktivitási trendbe, más tekintetben viszont kilógnak alóla. Ilyen a zenés szórakozóhelyek látogatása, ebben a huszonévesek a legaktívabbak, a művelődési házakat tekintve viszont épp az egyik legkevésbé aktív csoportot jelentik.

Legmeredekebben a mozilátogatás zuhan negyven éves kor után. A negyven év alatt még 80–90%-os a mozilátogatók aránya, negyven év fölött már 50–20%-ra esik.

A vízszinteshez legközelebb a **komolyzenei programok látogatásának** görbéje áll: **minden korcsoportban 20% körüli az eljárók aránya.**

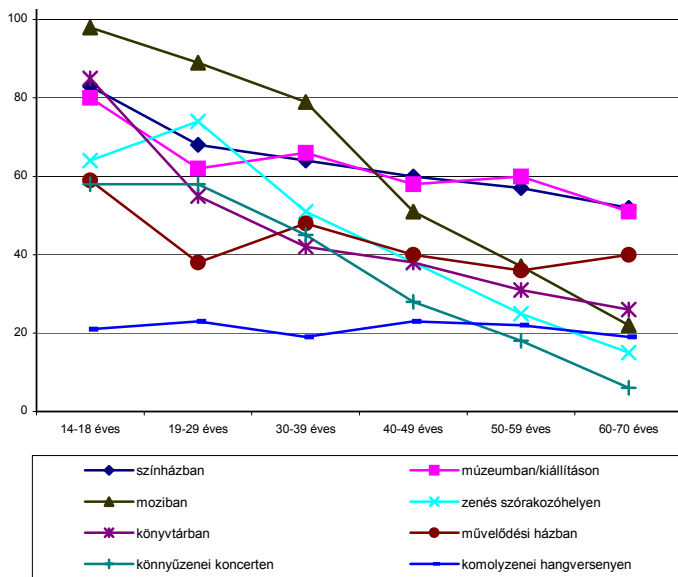
A **könyvtár-látogatási** szokásoknak a többitől eltérő jellegzetessége az, hogy a **legélesebb zuhanás a középiskolából kikerülve következik be** (85%-ról 55%-ra), s a huszonévesek körében csak további 10 pontos csökkenés kell ahhoz, hogy harmincéves korra a könyvtárlátogatók aránya a tizenévesekének már csak a felét tegye ki.

A **színház és múzeumlátogatók** korcsoportonkénti aránya s a korrallal bekövetkező változások üteme is hasonló egymásra. Az iskolások körében mindkét intézménytípus látogatottsága még 80% feletti, 20–60 éves kor között 60–65% körüli, 60 éves kor felett pedig 50% körüli.

A **könnyűzenei koncertek** és a **zenés szórakozóhelyek** görbéje szinte párhuzamos, bár a könnyűzenei koncertek látogatottsága kb. 10%-kal alacsonyabban fut.

13. ábra. Az elmúlt évben volt...

(korcsoportonkénti arányok a budapestiek körében 2003-ban [N=1000])

Minden **tevékenységfajta**ra igaz, hogy a **legképzettebbek között találjuk a legnagyobb részvételi hajlandóságot, de a képzettek és a képzetlenek közti részvételi egyenlőtlenség mértéke változó.** A még közép- és felsőfokú iskolai tanulókat nem számítva, a nyolc általánost végzettek és a diplomások között a legnagyobb egyenlőtlenség – hétszeres különbség – a komolyzenei koncertek, a legkisebb pedig – másfélszeres különbség – a művelődési házak és a zenés szórakozóhelyek látogatásában van. A többi intézményforma esetében **2,1–2,4 szeres eltérés van a diplomások és az alapkori végzettséggel rendelkezők között.** (Lásd a 6. táblázatot.)

A budapesti minta nagysága 1000 fő, ami nem elegendően nagy ahhoz, hogy a budapesti kerületek lakóinak

kultúrafogyasztási szokásait önállóan, kerületenként tudjuk elemezni, ezért a 23 kerületet hat övezetbe vontuk össze⁷. Az összevonás a dr. Kovács Róbert által száznál több változó alapján kidolgozott övezeti besorolást követi⁸. Az

- elit, adminisztrációs övezetbe az I., a II., az V. és a XII. kerületet,
- a belső gyűrűbe a pesti oldal VI.– X. kerületeit,
- a budai átmeneti gyűrűbe a III., a XI. és a XXII. kerületet,
- a pesti átmeneti övezetbe a XIII., XIV., és a XIX. kerületet,
- a külső északi övezetbe a IV., a XV. és a XVII. kerületet,
- a külső déli övezetbe pedig a XVIII., a XX., a XXI. és a XXIII. kerületeket soroltuk.

---

⁷A budapesti mintát ezen hat övezetre nem, iskolai végzettség és életkor szerint KSH adatok alapján súlyoztuk.

⁸Forrás: Harsányi László-Kovács Róbert: Kulturális nonprofit szervezetek Budapesten, Nonprofit kutatások 11., Nonprofit Kutatócsoport, Budapest, 2002

Az övezetek társadalmi-demográfiai összetételét mutatja a következő tábla. Ebből jól látszanak, az övezetek eltérő szociológiai jellemzői, ami feltételezhetően az eltérő kulturális fogyasztást is előre vetíti.

Legelitebb az I., a II. az V. és a XXII. kerületek övezete. Ebben az **övezetben minden második ember diplomával rendelkezik** és bár az anyagi helyzetet firtató kérdést az övezet lakóinak 40%-a megtagadta, a csak a válaszolókra vetítve a jövedelmek nagyságát (amit, zárójelben tüntettünk fel), kitűnik, hogy anyagi helyzet szerint is az egyik legjobb helyzetű övezet. Másik jellegzetessége ezen övezetnek, hogy **itt a legmagasabb az idősek aránya.** (Talán részben emiatt van, hogy nem a leggazdagabbak lakta övezet.) **A budai átmeneti övezet lakói a legjobb jövedelmi helyzetűek,** azonban a diplomások aránya, csak fele az elit övezetben lakókének. Ebben a budai átmeneti övezetben és a pesti átmeneti övezetben a diplomások aránya átlagos. **A pesti belső gyűrűben** (a VI–X. kerületek) **és a két külső pesti gyűrűben a lakosok iskolai képzettsége alacsonyabb, mint a többi gyűrűben** illetve, mint a budapesti átlag. **A pesti belső gyűrű és a pesti átmeneti övezet lakói között található a legtöbb nehéz anyagi helyzetben élő ember.**

A kulturális tevékenységekben való részvételi arányok csak részben igazolták feltételezésünket, mely szerint a kulturális aktivitás követi az övezetek iskolázottsági és jövedelmi helyzetből fakadó jellegzetességeit. Ez alapján ugyanis az elit és a budai átmeneti övezetek lakóinak kellene a legaktívabbnak lennie, ehelyett azt látjuk, hogy **az elit övezet lakói mellett, az átlagosan kevésbé iskolázott és jómódú belső gyűrű lakói járnak a legtöbben és a leggyakrabban a kultúraközvetítő intézményekbe.** (Ettől még persze lehetséges, hogy aki eljár, az magasabb státuszú, mint az övezetre jellemző átlag) Ez a körülmény – nem túl merészen – arra enged következtetni, hogy a belső gyűrű lakói, mivel **kulturális intézményekkel sűrűn ellátott övezetben élnek, könnyebben aktivizálódnak,** mint a kulturális intézményektől messzebb lakók.

E két övezet lakóinak 70–80%-a jár színházba, múzeumba és moziba. A külső övezetek lakóinál csak 50–60% ez az arány. A különbségek még a könnyűzenei koncertek látogatásában is nagyok, az elit és a belső gyűrű lakóinak több mint 40%-a, a két külső övezetnek csak 26%-a volt az elmúlt év során valamilyen popkoncerten. Legnagyobb mértékű különbségeket ismét a komolyzenei hangversenyek látogatása mutat, az elit kerületekben a 14–70 éves lakosság 30%-a, a külsőkben 15%-a járt hangversenyen. **Legkisebb különbséget az övezetek között a könyvtárlátogatás, a művelődési házak látogatása és a zenés szórakozóhelyek felkeresése mutat.**

2.3. A különböző intézmények közönségének szerkezete

Eddig azt vizsgáltuk meg, hogy a különféle budapesti lakossági rétegeken belül mekkora a kultúráközvetítő intézményekbe látogatók aránya. Olykor jelentős különbségeket találtunk, de a rétegenkénti eltérő látogatói hajlandóság nem jelenti okvetlenül azt, hogy ez a különbség egy-egy intézménytípus közönségének összetételében karakterisztikusan meg is jelenik. Jól szemlélteti mondanivalónkat pl. a mozi közönségének összetétele. Moziba majd mindegyik tizenéves volt 2003-ban. Mivel azonban ez a korosztály a megkérdezetteknek csak mintegy egytizedét teszi ki, és más korosztályok is járnak moziba, e fiatal korcsoport nagy látogatói hajlandósága csak arra elég, hogy a mozi közönségében a tizenévesek mindössze 12%-ot, a budapesti lakosságon belüli számarányuknál csak 3 ponttal tegyenek ki többet. (A mozi és a többi intézmény közönségének összetételét lásd a Melléklet 3. táblájában)

Mivel rétegenként és korosztályonként nem csak a látogatói hajlandóság különbözik számottevően, hanem a látogatások gyakorisága is, a következő táblázatban – a közönség nagyságát a látogatások számával súlyozva – azt is bemutatjuk, hogy az összes látogató (látogatásszám) miként oszlik meg a különböző rétegek között. E számok alapján már jelentősebb eltérések rajzolódnak ki egy-egy intézménytípus közönségének jellemzésére:

1. A könnyűzenei koncertek és a mozik összes látogatójának 43%-a mindössze egy kohorsz, a huszonéves korosztály tagjaiból kerül ki!

2. A színházak, a múzeumok és a hangversenytermek összes látogatóját 36–44%-ban a diplomások adják.

3. A magasabb jövedelmi helyzetűek legerősebben a könnyűzenei koncertek, a mozik és a színházak közönségében felülreprezentáltak, arányuk 33–37%.

4. A budapesti lakosság egyharmadát kitevő két övezet, az **elit és a belső gyűrű lakói alkotják a könnyű- és a komolyzenei koncertek látogatóinak 55%-át, a múzeumokénak 49%, a színházak 43%-át!**

5. A művelődési házak látogatóinak egyharmada a belső gyűrű, egyötöde pedig a külső déli gyűrű lakóiból tevődik össze. Adataink szerint a budai és a pesti átmeneti övezetek lakói erősen alulreprezentáltak a művelődési házak látogatóinak körében. *(Lásd a 10. táblázatot.)*

A következő részben az intézménytípusokkal kapcsolatos speciális, leginkább a közönség ízlésére, érdeklődési területére vonatkozó kérdésekre adott válaszokat ismertetjük.

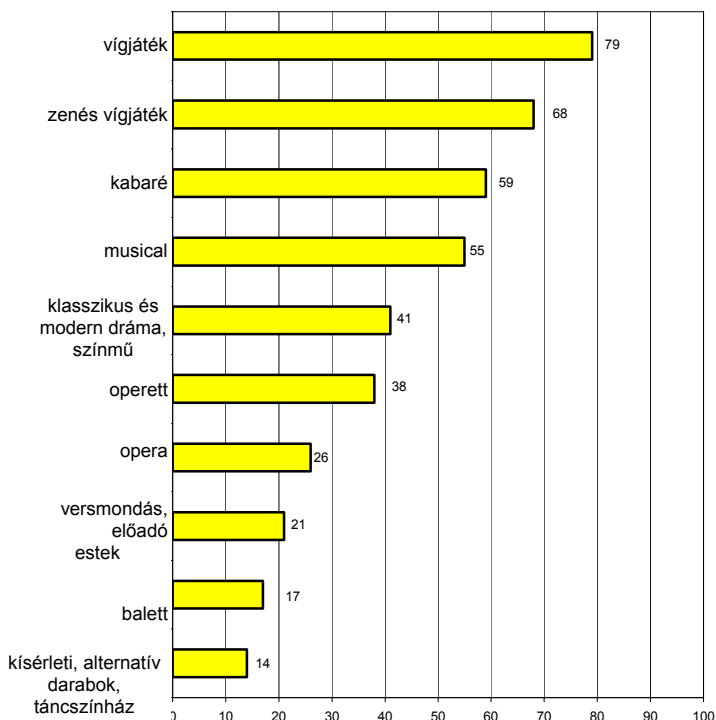

2.4. Színház

2.4.1. A különböző színházi műfajok kedveltsége Budapesten

14. ábra. Mennyire érdeklik Önt a különböző típusú színdarabok?

(az egyes műfajok iránt érdeklődők [4-es osztályzat] és nagyon érdeklődők [5-ös osztályzat] aránya azok körében, akik voltak már valaha színházban)

A budapestiek⁹ körében legnagyobb kereslet (70–80%) a zenés (és nem zenés) vígjátékok iránt mutatkozik. A műfajában ezektől nem távol eső kabarét és a musicaleket a budapestiek 59–55% kedveli. A klasszikus és modern színműveket hasonló – 40% körüli – arányban szeretik, mint az operetteket, ami pedig valamikor minden valószínűség szerint abszolút győztes lehetett. A zenés színházak felsőfokának számító opera is a budapestiek számottevő részét, egynegyedét vonzza, a versmondás, az előadóestek egyötödét. Legkisebb, de korántsem marginális tábora a balettnek és a kísérleti/alternatív daraboknak, táncszínháznak van, e műfajok iránt 17–14% érdeklődik.

---

⁹A színházi műfajok kedveltségére vonatkozó kérdést nemcsak a rendszeres vagy az „elmúlt egy év során” színházba látogatóknak tettük fel, hanem mindenkinek, aki életében valaha járt színházban. Mivel a budapestiek túlnyomó többsége ebbe a kategóriába esik, az egyszerűség kedvéért budapestiként, vagy közönségként hivatkozunk rájuk.

A budapestiek színházhoz való viszonyát vizsgálva ki-
rajzolódik néhány jellegzetesség.

1. Lényeges különbségek vannak a férfiak és a nők preferenciáiban. A férfiak általában minden színházi műfajt, tehát a színházat, mint a szabadidő-eltöltés, szórakozás, kulturálódás kitüntetett helyszínét kevésbé szeretik, mint a nők. Ez alól egyetlen kivétel van, a kabaré: a férfiak kétharmada, míg a nőknek csak valamivel több, mint fele számára kedvelt vagy nagyon kedvelt színházi műfaj.

A két nem közötti érdeklődés különbséget tekintve a versmondás és a balett a leginkább női műfajok. A férfiak érdeklődése irántuk mindössze 10–15%-nyi, a nőké pedig ennek két, két és félszerese. De a **klasszikus és modern drámák is jóval nagyobb (48%) arányban vonzzák a nőket**, mint a férfiakat (33%).

Összességében az látható, hogy a férfiak színház iránti érdeklődését leginkább a könnyű műfajok keltik fel. A komolyabb, a nehezebben befogadható előadások iránti igényük a nőkéhez képest jelentősen kisebb.

2. Az életkori jellemzőket vizsgálva az látható, hogy a tinédzsereket szinte csak a könnyű műfajok, a vígjátékok és a zenés darabok érdeklik, illetve az alternatív, a kísérleti előadások iránt, a huszonévesekkel együtt, ők a leginkább fogékonyak.

Jelentős változás következik be huszonéves kortól. Ekkorra jelenik meg a komolyabb színművek iránti érdeklődés, ami azután az idősebb korra is jellemző marad. (Ez felveti a kérdést, hogy vajon az iskolák – amikor, amúgy igen méltánylandóan azon igyekeznek, hogy megismertessék a gyerekeket a színházzal – figyelembe veszik-e, hogy a tizenévesek leginkább a könnyedebb műfajokon keresztül foghatók meg és tehetők esetleg később színházszerető felnőtté?)

Minden korosztály a vígjátékokat kedveli a leginkább, de még az átlagosat is meghaladó mértékben igaz ez a huszonevesekre.

A komolyabb műfajok kedveltsége (klasszikus és modern drámák, opera, versek, balett) az életkor előrehaladtával, kiváltképp 40 év felett, nő. A musicalek iránti érdeklődés viszont 40 év felett hanyatlik.

3. Az eltérő preferenciák természetesen az iskolai végzettség mentén is megfigyelhetőek. Minél képzetebb valaki, annál inkább kedveli a drámákat, az operát, a verseket, valamint a balettet.

2.4.2. A különböző színházi műfajok közönségének becsült nagysága

Mivel arra nézvést nincs adatunk, hogy a konkrét színházlátogatáskor milyen műfajú darabokat láttak a megkérdezettek, az adott műfaj iránt érdeklődők illetve nagyon érdeklődők száma alapján becsültük a budapesti közönség nagyságát, illetve igényét. A színházlátogatás gyakorisága alapján háromféle számítást végeztünk, mely három típusú közönségként értelmezhető:

A virtuális közönségbe minden az adott műfaj iránt érdeklődő beletartozik, azok is, akik **gyakori színházlátogatók**, és azok is, akik egyáltalán **nem szoktak színházba járni.** (Talán a televízió előtt néznék az adott műfajt.)

A potenciális közönség a budapestiek azon része, akik érdeklődnek a műfaj iránt de csak azok alkotják a csoportot, akik kisebb-nagyobb gyakorisággal **el is mennek színházba** (2003-ban minimum egyszer voltak), bár nem okvetlenül az adott műfajra.

A potenciális törzsközönség tovább szűkíti a közönség fogalmát és a potenciális közönségnek csak azon része tartozik bele, akik gyakran járnak színházba, azaz akik 2003-

ban **minimum háromszor** el is mentek színházba, bár nem okvetlenül az adott műfajra.

**12. tábla. A színházi műfajok közönségének
becsült nagysága (ezer fő)**

	virtuális közönség	potenciális közönség	potenciális törzs- közönség
vígjáték	1005	666	282
zenés vígjáték	870	580	240
musical	707	487	181
kabaré	759	469	218
klasszikus és modern dráma, színmű	524	403	221
operett	480	302	124
opera	327	247	145
versmondás, előadó estek	269	210	110
balett	222	177	110
kísérleti, alternatív darabok, táncszínház	181	141	82

A zenés és nem zenés vígjátékoknak Budapesten 6–700 ezres potenciális közönsége van, a kabarének és a musicalnek 500 ezer körüli, a klasszikus színműveknek 400 ezer, az operettnek 300 ezer, az operának 250 ezer, a versmondásnak, előadó esteknek 200 ezer, a balettnek és a kortárs táncnak 140–180 ezer. A törzsközönség száma értelemszerűen kisebb, hogy a két végletet említsük csak, az alternatív daraboké 80 ezer körüli, a vígjátékoké 300 ezer körüli.

A potenciális törzsközönség nagyságában kisebb különbségek vannak a műfajok között, mint a potenciális

közönségnél. A gyakran színházba járó potenciális törzsközönséggel számolva 82–282 ezer a legkisebb és a legnagyobb tábor nagysága, a ritkábban színházlátogató potenciális közönségnél 141–666 ezer. A különbség az előző esetben háromszoros, az utóbbiban ötszörös. Ez azt is jelenti, hogy a gyakori színházlátogatók kevésbé válogatnak a műfajok között, mint a ritkábban látogatók, akik legfőképpen a könnyedebb műfajok iránt érdeklődnek.

A következő tábla indexe azt mutatja, hogy a potenciális *törzsközönség* nagysága hogy viszonyul a potenciális *közönség* nagyságához. Egyfajta „mellébeszélési mutatóként” is felfogható, ugyanis minél kisebb arányokat látunk, annál inkább arról van szó, hogy az illető nem is nagy színházrajongó, az érdeklődés sokszor csak elméleti, esetleg az interjú szituációnak való megfelelési kényszerből fakad. A legkevésbé a könnyed műfajok, a leginkább a balett, az opera, az alternatív/kísérleti darabok, a klasszikus színművek és a versmondó estek iránti érdeklődés hihető. (Ez egyben azt is jelenti, hogy ezen utóbbi műfajok megtekintésére könnyebb mozgósítani az embereket, hiszen az ő szavuk megbízhatóbb, nekik jobban elhiszük, hogy valóban érdeklődnek ezen műfajok iránt, annyira, hogy ha valamilyen jó, érdekes előadásról értesülnek, akkor nagyobb valószínűséggel el is mennek azt megnézni.)

A mutató másik értelmezése lehet, hogy bizonyos műfajok esetében alacsony a kínálat, és ezért a kereslet egy része kielégítetlen marad, azaz csak elméleti érdeklődés tud mutatkozni a műfaj iránt. Ezt az értelmezést legerősebben a zenés és könnyed műfajok – kiváltképp a musical – az operett, a zenés és nem zenés vígjátékok valamint a kabaré kínálja. Mennének az emberek, de nem kapnak jegyet, nincs elég előadás, nem játszanak elég musicalt, kabarét, vígjátékot, ezért ők nem lesznek gyakran visszatérő vendégei a színházaknak.

A komolyabb műfajok iránti kereslet – e szerint az értelmezés szerint – magasabb szinten kielégített, a komoly műfajok iránt érdeklődők nagyobb arányban és többször találnak alkalmat a színházlátogatásra. Ez azért is van, mert az opera, a balett, az előadó estek vagy az alternatív színházakat kedvelők általában a könnyedebb műfajokat is szeretik, ami fordítva nem igaz. A kabarét kedvelők között pl. kevesebben szeretik az operát, mint az operakedvelők között a kabarét.

13. tábla. A potenciális törzsközönség potenciális közönséghez viszonyított aránya

vígjáték	0.42
zenés vígjáték	0.41
musical	0.37
kabaré	0.46
klasszikus és modern dráma, színmű	0.55
operett	0.41
opera	0.59
versmondás, előadó estek	0.52
balett	0.62
kísérleti, alternatív darabok, táncszínház	0.58

2.5. Otthoni zenehallgatás

Az utóbbi évtizedben erősen megnőtt az otthoni zenehallgatás, amit a háztartások audió berendezésekkel való ellátottságának jelentős javulása tett lehetővé. A különbségek azonban jelentősek e téren is a nagyvárosok és a kistelepülések között. Míg pl. cd-lejátszója a fővárosiak majdnem 70%-ának van, addig a falusiak 40%-áról, vagy az 50 ezer lakosnál kisebb lélekszámú települések 45%-áról mondható el ugyanez. Ezért nem meglepőek a különböző

műfajú zenék otthoni hallgatottságában fennálló különbségek sem.

Az otthoni zenehallgatásba nem számítottuk be a rádión hallható zenei kínálatot. Kérdésünkkel azt szerettük volna megtudni, hogy a többnyire háttérrádiózást nem számítva, kifejezetten aktív zenehallgatás során, azaz magnón vagy lemezjátszón milyen zenéket szoktak a megkérdezettek hallgatni. Az látható, hogy a kistelepüléseken élők általában mindenféle zenét kisebb arányban hallgatnak, mint a nagyobb települések lakói, de ez – mint említettük – részben az audio berendezésekkel való rosszabb ellátottságából adódik.

Legkedveltebb műfajok a hazai és a külföldi pop-rock zenék. Ezeket egymáshoz nagyon hasonló mértékben, a megkérdezett nagyobb településeken élők 70-70%-a, a kisebbeken élők 55–60%-a szokta rendszeresen hallgatni.

A kedveltségi sorrend a többi műfajnál már nem ennyire egységes. **A fővárosiak körében a külföldi illetve hazai pop-rock után a komolyzenének a legnagyobb a tábora,** míg a **fővároson kívül a magyar nóta** a következő „helyezett”. A komolyzenét a fővárosiak, a magyar nótát a nem fővárosiak egyharmada szokta kisebb nagyobb rendszerességgel (naponta vagy hetente többször illetve havonta néhányszor) hallgatni.

A különböző népek népzeneje a nagyobb városokban kedveltebb, ezt a lakosság 23%-a szokta hallgatni. A kistelepüléseken 16%-os hallgatótáborával a komolyzenével és a jazz-el együtt az utolsó helyek egyikét foglalja el.

Az alternatív zene és a jazz hallgatóinak tábora 20% körüli a nagyobb településeken. A jazzt hallgatók aránya a kistelepüléseken ennek csak a fele, az alternatív zenéé pedig hasonló, 17%.

Az operett kedveltségében nem mutatkozik a megkérdezettek lakóhelye alapján jelentős eltérés, mindentűn 20% körüli a hallgatók aránya.

14. tábla. Milyen gyakran szokott (rádión kívül) lemezzről vagy kazettáról zenét hallgatni?

(az egyes műfajok gyakori [naponta/hetente többször+havonta párszor] hallgatóinak aránya a települések lélekszáma szerint 2003-ban, N=3400)

	buda- pestiek	50 ezer fő feletti település	50 ezer fő alatti település
külföldi pop-rock	71	70	56
magyar pop-rock	70	73	60
komolyzene	33	27	15
magyar nóta	26	33	34
népzene	23	23	16
alternatív könnyűzene	23	24	17
jazz	21	18	12
operett	21	19	17

A budapestieket elemezve elmondhatjuk, hogy **a zenei ízlés alapján is van némi eltérés a nők és a férfiak között.** Ugyan mindkét nem a pop-rock műfajokat hallgatja a legnagyobb arányban, de a férfiak között valamivel nagyobb (73%) ez az arány, mint a nők között (68%). **A komolyzene és az operett rendszeres hallgatótábor a nők körében nagyobb, mint a férfiaknál.** A jazz és az alternatív zene hallgatói viszont nagyobb arányban kerülnek ki a férfiak, mint a nők közül. A magyar nóta és a különböző népek népzenei „nem-semlegesek”, mindkét nem hasonló arányban szokta ezeket hallgatni.

A könnyű műfajok különösen a 30 év alattiak körében népszerűek, de még a 30–39 éves kohorsznak is több mint 80%-a rendszeresen hallgat pop, rock zenét. A 40 év felettieknek még kb. kétharmadát érdekli e műfaj, a 60 év felettieknél pedig egyharmad az arány.

A komolyzene iránt érdeklődők aránya talán **a legkevésbé korfüggő**, hiszen a tizen éveseket leszámítva **minden korosztályban egyharmad körüli a rendszeres komolyzene-hallgatók aránya.**

A magyar nóta és az operett jellemzően a közép korosztályok, de még inkább az idősebbek, a 60 év felettiak körében kedvelt. A tizen- és huszonévesek körében alig találunk operettkedvelőt.

Az alternatív könnyűzenére jellemzően a fiatalok, a tizen- és huszonévesek „buknak”: 33–43%-uk szokott rendszeresen ilyen zenét hallgatni. A kor előrehaladtával jelentősen csökken az alternatív könnyűzene tábora.

A jazz iránt leginkább **a huszonévesek** fogékonyak (29%), **a különböző népek népzenei** iránt pedig **a harmincasok.** Mindkét műfajnak viszonylag stabil, 20% körüli minden más korosztályban a tábora.

Az iskolai végzettség alapján vizsgálva a zenehallgatási szokásokat a papírforma jön be: **minél képzetesebb valaki, annál nagyobb arányban hallgat igényes zenét.**

2.6. Otthonon kívüli zenehallgatás

2.6.1. A zenei ízlés és a koncertek látogatása közti összefüggés

Míg az otthoni komolyzene-hallgatásban nagy különbség van a fiatalabb és az idősebb korosztályok között, addig a hangversenyek esetében viszonylag hasonló – 20% körüli – a korcsoportok látogatási hajlandósága (lásd 29. old. 13. ábra.). Ez arra enged következtetni, hogy e téren is érvényesül a fiatalok nagyobb mozgékonyasága: a fiatalabb komolyzene-szeretők könnyebben mennek el egy hangversenyre is, mint az idősebb zenebarátok. Ha ugyanis az otthoni zenehallgatást elfogadjuk a komolyzene iránti szeretet indikátorának, akkor a hangversenyek látogatásában is az idősebb korosztályoknak kellene nagyobb arányban részt venniük, márpedig adataink szerint mégsem ez a helyzet.

Azt is megvizsgáltuk, hogy vajon a budapestiek körében milyen összefüggés mutatható ki az otthoni zenehallgatás műfajai és a könnyűzenei koncertek látogatása között. Feltételezésünk, miszerint az igényesebb könnyűzenei műfajok iránt érdeklődők – vagyis, akik otthon is szoktak „komolyabb” könnyűzenét hallgatni – nagyobb arányban járnak koncertekre, beigazolódott: **a jazzt és az alternatív zenét szeretők között találunk legnagyobb arányban könnyűzenei koncertekre járókat.** Meglepetés, hogy **a komolyzene iránt érdeklődők sem maradnak el a könnyűzenei koncertek közönségéből,** sőt a külföldi, illetve magyar pop-rock zenéért rajongókéhoz hasonló arányban járnak el könnyűzenei koncertekre is.

16. tábla. Otthoni zenehallgatás és könnyűzenei koncertek látogatása

(azok aránya, akik voltak könnyűzenei koncerten az elmúlt év során a különböző műfajú zenéket otthon rendszeresen hallgatók körében)

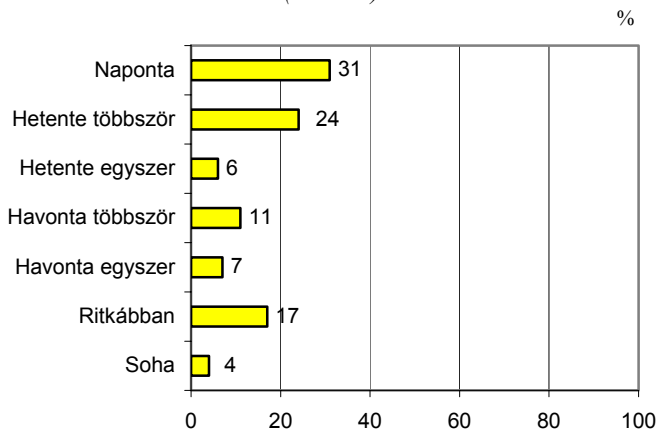
	volt könnyűzenei koncerten
Szokott otthon hallgatni:	%
alternatív könnyűzenét	52
jazz-t	44
külföldi pop-rock zenét	41
különböző népek népzenejét	41
magyar pop-rock zenét	40
komolyzenét	39
magyar nótát	26
operettet	24
14–70 éves budapestiek összesen	34

2.7. Olvasás, könyvtárlátogatás

A zenehallgatás mellett, akár szó szerint is, a másik fontos otthon végezhető kulturálódási tevékenység a könyvolvasás. A budapestiek 50–60%-a állította magáról, hogy napi vagy heti rendszerességgel kézbe vesz egy-egy könyvet, ugyanakkor arra a kérdésre, mely azt firtatta, hogy van-e olyan könyv, amelyet éppen olvas, a megkérdezetteknek 43%-a válaszolt „igen”-nel. E két adat alapján a 14–70 éves budapestiek 40–50%-a tekinthető rendszeres olvasónak.

15. ábra. A könyvolvasás gyakorisága a budapestiek körében

(N=1000)

Legtöbben az otthoni könyvespolcra (84%), onnan is az elmúlt évben vásárolt (69%), vagy ajándékba kapott (67%) könyvekből választják ki olvasmányaikat. Többen (58%) szoktak könyvet kölcsönözni barátoktól, ismerősöktől, rokonoktól, mint könyvtárból (31%).

17. tábla. Milyen könyveket olvasott az elmúlt egy évben?

	%
itthon lévő régi könyvet	84
az elmúlt évben vásárolt könyvet	69
ajándékba kapott könyvet	67
barátoktól, rokonoktól, ismerősöktől kölcsönkapott könyvet	58
könyvtári könyvet	31
egyéb	4

A budapestiek kb. 30%-a könyvtártag, ugyanakkor 40% számolt be arról, hogy volt az elmúlt egy év során könyvtárban. A budapesti könyvtár látogatóknak tehát mintegy 10%-a nem tagja a felkeresett könyvtárnak. E táborba a napijegyet váltók, valamint a munkahelyi és az iskolai könyvtárak látogatói tartozhatnak.

2003-ban a budapestiek **átlagosan hét könyvet vásároltak saját maguk számára, és 16-ot olvastak.** A megkérdezettek egyharmada könyvet sem vásárolt saját maga számára. Az egy év során ötnél több könyvet vásárlók aránya 30% volt, de legtöbben – a budapestiek 40%-a – 1–5 könyvet vett magának.

18. tábla. Az elmúlt 12 hónap alatt könyvet vásárlók, illetve könyvet olvasók aránya

	vásárolt (saját magának)	olvasott
	%	%
Egyet sem	32	11
Egyet–kettőt	14	11
3–5 könyvet	26	19
6–10 könyvet	15	22
11–20 könyvet	9	16
több mint 20 könyvet	6	16
Nem tudja	–	4
összesen	100	100
átlag	6,8 db	16 db

Sokszor előfordul, hogy megvesz az ember egy könyvet, majd felteszi a könyvespolcra abban reménykedve, hogy nyaraláskor, vagy nyugodtabb napokon, amikor több ideje lesz, sort kerít elolvasására. Szélsőséges esete ennek a helyzetnek, amikor egyáltalán nem olvasunk; sem azt a

könyvet, amelyet boldogan épp megvettünk, sem másikat. Ezzel a lakosság 4%-a van így, pénze még volt, de ideje már nem jutott az olvasásra. Gyakoribb az a fordított helyzet, amikor pénz ugyan nem, de idő jut az olvasásra: a megkérdezettek kb. 20%-a csak mástól kapott vagy kölcsönzött könyvet olvasott. A többség, a 14–70 éves budapestiek kétharmada vett is, olvasott is könyveket, s egytized a könyvolvasás és a könyvvásárlás örömeinek egyikében sem részesülők aránya.

19. tábla. A vásárolt könyvek és az olvasott könyvek közti összefüggés

	egy könyvet sem olvasott	olvasott könyvet	összesen
	%	%	%
egy könyvet sem vett	11	22	33
vett könyvet	4	63	67
összesen	15	85	100

A könyvolvasás rendszeressége az elolvasott könyvek száma alapján is becsülhető. E megközelítésmód szerint 30% körüli rendszeres olvasót kapunk, feltételezve, hogy aki hetente több alkalommal valóban olvas, az havonta minimum egy könyvnek, azaz évente legalább 12-nek a végére kell jusson (18. tábla). És akkor még nem is támasztottunk túl szigorú feltételeket, legalábbis, ha nem túl vastag könyvekkel számolunk. Az olvasók számának becslését tovább nehezíti, ha az olvasott könyvek műfaját is figyelembe akarjuk venni. Hogy vegyük számba, pl. a versolvasást? És a hobbikönyvek lapozgatását vagy a munkához szükséges szakirodalom olvasását vajon olvasásnak tekintették-e a kérdezettek? A következőkben azt mutatjuk be, hogy milyen könyveket szeretnek a budapestiek.

2.7.1. *Milyen típusú könyveket olvasnak a budapestiek?*

Legnépszerűbb könyvek a hobbi, a szépirodalom és a történelmi tárgyú könyvek, a budapestiek 39–44%-a olvasott ilyeneket 2003-ban. 30–35% körüli a munkához kapcsolódó szakirodalmat, a tudományos ismeretterjesztő könyvet, a kalandregényeket, a természettel kapcsolatos könyveket, valamint a romantikus szerelmi történeteket olvasók aránya. 25–30% között vannak a kortárs irodalom, a költészet, az életrajzok, és a tudományos-fantasztikus könyvek olvasói. 20% körüli a számítástechnikával, a művészetekkel, társadalmi-politikai kérdésekkel foglalkozó könyveket forgatók aránya. Ifjúsági irodalmat 15%, színműveket 14% olvasott. Ezotériáról szóló könyvet a budapestiek 10%-a vett kézbe. *(Lásd a 20. sz. táblázatot.)*

Talán nem meglepő, hogy az olvasott könyvek típusa és az olvasás rendszeressége között összefüggés van: **minél kevesebb könyvet olvas el valaki egy év során, annál inkább a könnyedebb és a nem irodalmi műfajú könyvek közül választ olvasnivalót.** Az is megfigyelhető, hogy a több könyvet olvasók minden egyes műfajt nagyobb arányban olvasnak, mint a kevesebb könyvet olvasók. Ez igaz tehát nemcsak a klasszikus szépirodalomra vagy a kortárs regényekre, novellákra, de a krimikre, a kalandregényekre, az ezotériával vagy a különböző hobbikkal foglalkozó könyvek olvasására is.

20. tábla. A különböző típusú könyveket olvasók aránya

(azok aránya, akik az elmúlt egy évben olvastak ilyen témájú könyvet)

	%
--	---

hobbikönyvek, hasznos tanácsok, információk a mindennapokhoz (kézimunka, kertészkedés, egészség, lakás, barkács, stb.)	44
klasszikus szépirodalom, regények, novellák	44
történelmi tárgyú	39
szakirodalom (munkájához)	37
krimi, akció, thriller, kémtörténet	35
tudományos ismeretterjesztő	35
kalandregény	34
állatokkal, növényekkel, természettel kapcsolatos könyvek	34
romantikus, szerelmi történet	31
kortárs szépirodalom, regények, novellák	28
költészet, versek	27
életrajzok	27
tudományos-fantasztikus	26
számítástechnikával kapcsolatos könyvek	22
művészettel kapcsolatos könyvek (képzőművészet, film stb.)	20
társadalmi-politikai kérdésekről szóló könyvek	17
ifjúsági irodalom	15
drámák, színművek	14
ezotériával kapcsolatos könyvek	11

Azok, akik 1–5 könyvet olvasnak egy év alatt a vizsgált 19 műfajból átlagosan összesen 3–4 műfajt, a 6–10 könyvet olvasók 5–6 műfajt és a 10-nél több könyvet olvasók 8–9 féle műfajt olvasnak.

Úgy tűnik tehát, hogy még a könyvmolyok esetében sem korlátozódik az olvasás csak „komoly” irodalomra, **a rendszeres olvasók sokféle könyvet olvasnak, több műfajból áll össze a „könyv portfóliójuk”.**

2.8. Múzeumok, kiállítások

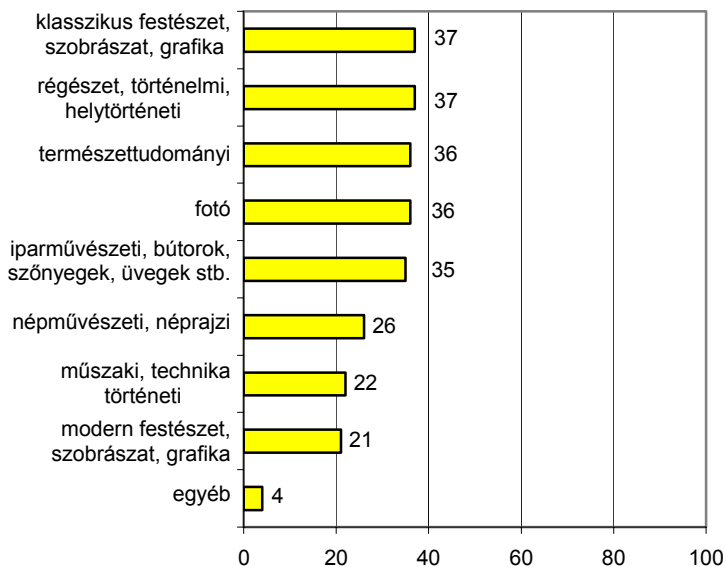
2.8.1. A különböző fajta kiállítások kedveltsége a budapestiek körében

A múzeumokkal kapcsolatban afelől érdeklődtünk, hogy a megkérdezetteknek – a tényleges kiállítás-látogatásaiktól függetlenül – milyen témájú kiállítások keltik fel leginkább az érdeklődését. A 14–70 év közötti budapestiek kb. egyharmada érdeklődik a klasszikus képzőművészeti, a történeti, a természettudományi, a fotó- valamint az iparművészeti kiállítások iránt. A lakosság kisebb részét, mintegy egynegyedét, egyötödét érdeklik a népművészeti/néprajzi-, a műszaki, technika-történeti valamint a modern képzőművészeti alkotásokat bemutató kiállítások. *(Lásd a 16. ábrát.)*

A kiállítások iránti érdeklődést vizsgálva is találunk különbséget a két nem között. **A nők közül a klasszikus képzőművészeti, az iparművészeti, a népművészeti és a modern képzőművészeti kiállításokhoz, a férfiak közül a műszaki-technikai vonatkozású kiállításokhoz vonzódnak többen.** A régészeti/történeti/helytörténeti, a természettudományi valamint a fotó kiállítások iránti érdeklődés hasonló mindkét nemnél.

16. ábra. Mennyire érdeklik Önt a különböző típusú kiállítások?

(az egyes kiállítások iránt érdeklődők [4-es osztályzat]
és nagyon érdeklődők [5-ös osztályzat] aránya
a budapestiek körében, N=1000)

A fiatalokat leginkább a régészeti/ történelmi/helytörténeti, természettudományi és a fotó kiállításokra lehet becsalogatni, de a modern képzőművészet iránt is ez a korosztály a legfogékonyabb. 30 év fölött sokak ízlése átalakul, a klasszikus képzőművészeti és a népművészeti alkotások iránti érdeklődés megnő, a modern műalkotások pedig veszítenek érdekességükből, vonzerejükből. Az iparművészeti kiállítások kedveltsége a legkevésbé életkor függő: nagyjából minden korcsoportban egy harmad közeléig érkezik.

A kiállítás típusok kedveltségét vizsgálva ismét az iskolai végzettség meghatározó szerepe a legerősebb. Leginkább a

klasszikus festészet, szobrászat, grafika szeretetét befolyásolja a diploma. Az ilyen témájú kiállítások iránt a diplomások közel 60%-a, míg az alapfokú végzettséggel rendelkezőknek csak 20%-a mutat érdeklődést. Érdekes meglepetés, hogy a fotókiállítások a képzetlen rétegeket még „elméletileg” sem nagyon érdekli, pedig ezek témája közelebb áll a hétköznapokhoz, a mai világunkhoz és megértésük nem kíván különös tudást, felkészültséget. Valóság show-k, pletyka rovatok, bulvár sajtó igen, fotókiállítás nem? E látszólagos vagy valóságos ellentmondást sajnos e vizsgálat adatai nem tudják feloldani. *(Lásd a 22. táblázatot.)*

2.9. Művelődési házak

Az itt vizsgált kultúraközvetítő intézmények közül **a művelődési ház az egyetlen, amely vidéken nagyobb közönséget vonz, mint Budapesten.** A település hierarchián lefelé haladva egyre többen látogatják: a budapesti 14–70 éves lakosság 40%-a, a kistépelések lakosainak 60%-a keresi fel egy év során ezen intézmények valamelyikét.

A budapesti művelődési házak a vidékiekhez képest speciális helyzetben vannak. Míg vidéken sok esetben versenytárs nélkül állnak mint a kulturálódás, a művelődés, a közösségi együttlét egyetlen könnyen elérhető színhelyei, addig a fővárosban a bőséges kulturális kínálat közegében kell vonzó programokat biztosítaniuk, s gondoskodniuk arról is, hogy e programokról – a hihetetlenül zajos, túlszűfolt információs csatornákon sikeresen átvergődve – a célközönség is értesüljön. Vajon eltérő-e a budapesti művelődési házak közönsége a többi budapesti

kultúraközvetítő intézmény közönségétől? Kik használják a budapesti művelődési házakat? Milyen funkciókat tud egy nagyvárosban betölteni a művelődési ház? E kérdéseket tekintjük át a következőkben, előrebocsátva, hogy nem tudunk kielégítő válaszokat adni, mert ahhoz egy kifejezetten a budapesti művelődési házakra vonatkozó vizsgálat lenne szükséges.

A budapesti művelődési házak közönségszerkezeté leginkább a múzeumok és a színházak közönségére hasonlít: mindegyikben a nők, a közép- és idősebb korúak, a közép- és felsővégtzettségűek többsége a jellemző. A mozi és a könnyűzenei koncertek közönségétől életkori, a komolyzenei hangversenyek közönségétől iskolázottságbeli összetétele különbözteti meg, közönsége amazoknál idősebb, emezeknél iskolázatlanabb. A művelődési házak és a jórészt fiatalokat vonzó mozik, könnyűzenei koncertek vagy a nagyon elit közönséget vonzó hangversenytermek közönségének különbözősége természetes, az viszont meglepő, hogy milyen kicsi az eltérés a színházak és múzeumok közönségétől. Egyedül a jövedelmi helyzet mutat némi sajátosságot: a kedvezőtlenebb helyzetűek valamivel többen vannak a művelődési házak közönségében: 28% azok aránya, akiknél a háztartás havi jövedelme 90 ezer forint alatti. Ez az arány a múzeumba illetve színházba járók körében „csak” 22–23%. (Melléklet 3. tábla)

Erősebbek a különbségek, ha a látogatások számával súlyozott látogatói összetételt vizsgáljuk: a gyakori színházba-múzeumba látogatók között 10–15 százalékponttal több diplomás található, mint a gyakori művelődési ház látogatók között. (41, 42. old. 10. tábla)

Nemcsak a vidéki, de **a budapesti művelődési házakra is igaz, hogy közönségük heterogénebb, mint a többi kultúraközvetítő intézményé,** ugyanakkor a társadalom alacsonyabb státuszú rétegeinek az itt mértnél nagyobb

arányú jelenlétére számítottunk. Mivel a művelődési házak sokrétű és sokszor olcsó vagy ingyenes programjaikkal a társadalom legszélesebb rétegeit célozzák meg, az volt várható, hogy ez karakterisztikusabban jelenik meg a közönség összetételében is.

Nyilván differenciáltabb képet kapnánk, ha a művelődési házak közönségét kerületenként tudnánk megvizsgálni, a minta nagysága azonban ezt nem teszi lehetővé. Az viszont a kerületek összevonása alapján kialakított övezetekre igaz, hogy a pesti belső gyűrű (a VI.–X. kerületek), valamint a külső déli övezet (a XVIII., a XX., a XXI. és a XXIII. kerületek) lakói járnak legnagyobb arányban művelődési házba. Míg a belső pesti gyűrű lakói a művelődési házakon kívül zajló más kulturális tevékenységben is élen járók, addig a külső déli övezet lakói általában a legkevésbé vesznek részt ilyeneken. Ezért feltehetően más a két övezetben a művelődési házak funkciója. A 23. táblából jól látható, hogy a külső déli övezet lakói a művelődési házak programjai közül a színházi, művészeti programokat látogatták nagyobb arányban, mint a belső gyűrű lakói, akik viszont a tanfolyamok iránt mutatnak a külső déli övezet lakóinál nagyobb érdeklődést. (Bár a kis elemszámok miatt ezen adatsort érdemes fenntartásokkal kezelni.) Az adatok tehát arra engednek következtetni, hogy **a főváros külső kerületeinek művelődési házai a vidéki művelődési házakhoz hasonlóan „művészetpótló” szerepet is betöltenek.** A belső kerületek művelődési házainak ellenben a nagy kínálat miatt nem efajta pótlékként, hanem sokkal inkább a többi kultúráközvetítő intézmény konkurenseként kell helytállnia.

A műsoros estek mellett valamely kiállítás megtekintése volt a leggyakoribb indok, ami miatt az elmúlt év során a budapestiek művelődési házba mentek. Sokan említették a gyerekek elkísérését is. Ami leginkább és legkizárólagosabban

a művelődési házakhoz köthető tevékenység, az a szakkörökön, klubokban, ismeretterjesztő előadásokon, különböző művészeti csoportokban való részvétel. Ezekon egyenként a megkérdezett budapestiek 2–8%-a, összességében ezek valamelyikén, tehát a tudás-, ismeretbővítő, készségfejlesztő foglalkozásokon 10%-uk vett részt. Legtöbben (15%) a pesti belső gyűrű (VI–X. kerületek) lakosai közül, de az átlagosnál többen (12–12%) a külső déli és a budai átmeneti kerületek övezetéből is.

A művelődési házak művészeti programjaira valamint tanfolyamaira egyaránt a diplomások közül mennek a legnagyobb arányban.

23. tábla. A különböző típusú programokon az elmúlt 12 hónapban résztvevők aránya a társadalmi szegmensekben, %

	Művészeti* programon volt	Tanulni** volt	Bálban/mu- latságon/ vásárolni
Nem			
férfi	23	9	10
nő	26	10	10
Korcsoport			
14–18 éves	41	19	9
19–29 éves	18	8	7
30–39 éves	32	11	12
40–59 éves	22	9	10
60–70 éves	22	7	11

23. táblázat (folytatás)

	Művészeti* programon volt	Tanulni** volt	Bálban/mu- latságon/ vásárolni

Iskolai végzettség			
8 általános	12	5	10
szakmunkás	19	6	8
érettségi	27	9	11
felsőfokú	28	13	9
tanuló	31	17	11
Háztartás jövedelme (nettó Ft/hó)			
60 ezer alatt	19	15	8
60–89 ezer	21	6	13
90–149 ezer	25	6	10
150–200 ezer	32	17	14
200 ezer felett	37	11	19
Budapesti övezetek			
adminisztratív, elit (1., 2., 5., 12. ker.)	17	4	2
belső gyűrű (6.–10. ker.)	28	15	13
budai átmeneti (3., 11., 22. ker.)	22	12	10
pesti átmeneti (3., 14., 19. ker.)	20	5	8
külső északi (4., 15., 16., 17. ker.)	23	8	7
külső déli (18., 20., 21., 23. ker.)	36	12	20
14–70 éves budapestiek összesen	25	10	10

*volt színházban és/vagy kiállításon és/vagy filmvetítésen a műv. házban az elmúlt 12 hónapban

**volt tanfolyamon és/vagy klubban/szakkörön és/vagy művészeti csoportban és/vagy ismeretterjesztő előadáson a műv.házban az elmúlt 12 hónapban

2.10. Keresztművelődés, azaz a különböző kulturális tevékenységek együttjárása

A „keresztművelődés” kifejezés arra utal, hogy a különböző kulturális tevékenységeket végzők milyen más kulturális tevékenységeket végeznek még.

Összességében elég nagy aktivitást mutat a 24. tábla. A színházak, a múzeumok, a mozik közönsége 70–80%-ban egymást átfedik: a moziba járók 73–75%-a volt színházban illetve múzeumban is, a színházba járók 78–73%-a volt múzeumban illetve moziban is, és a múzeumlátogatók 79–72%-a volt színházban illetve moziban is. E látogatói csoportoknak csak fele vagy kevesebb, mint fele volt könyvtárban, művelődési házban vagy könnyűzenei koncerten is.

A tábla érdekessége és részben meglepetése az utolsó két oszlop, a könnyűzenei és a komolyzenei koncertekre járók „keresztművelődése”. Mint láttuk, a kulturálódási lehetőségek közül a komolyzenei hangversenyek iránt a legkisebb az érdeklődés, hangversenyekre a budapestiek egyötöde jár. A következő táblából viszont az is kiderül, hogy ez az egyötöd a legaktívabban kulturálódó réteget jelenti, azokat, akik másféle kulturális eseményekre is a legnagyobb arányban járnak el: 82%-uk színházban, 92%-uk múzeumban is megfordult, s köztük a legmagasabb (65%) a könyvtárlátogatók és a művelődési ház látogatók (59%) aránya is. E réteg nemcsak a felsorolt hagyományos kulturális intézmények programjai iránt érdeklődik, de a könnyedebb, populáris kultúra színterein is nagy arányban megtalálható. Köztük vannak legtöbben (53%), akik könnyűzenei koncertekre is járnak, de zenés szórakozóhelyekre is nagyobb arányban mennek el, mint pl. a múzeumok vagy a színházak közönsége, moziba pedig hozzájuk hasonló (72%) arányban voltak. **A budapestiek körében kulturálisan legaktívabb réteg a hangversenyek közönsége, ők a legnyitottabbak a legtöbb féle kultúrára. Érdekes és meglepő módon a következő legaktívabb és legsokoldalúbb közönség a könnyűzenei koncertek kö-**

zönsége: 84%-uk színházban is, moziban is, 77%-uk múzeumban is, 62%-uk könyvtárban is volt és köztük a legnagyobb a zenés szórakozóhelyekre is járók aránya. Úgy tűnik, hogy mind a hagyományos (színház, múzeum, hangverseny), mind a modern tömegkultúra (mozi, könnyűzenei koncert) fogyasztóinak „elitjét”, de legalábbis kulturálisan legaktívabb csoportjait a zenei rendezvényekre látogatók jelentik.

„Keresztművelődésben”, azaz más kulturális tevékenységek végzésében legkevésbé aktív közönség a mozijáróké.

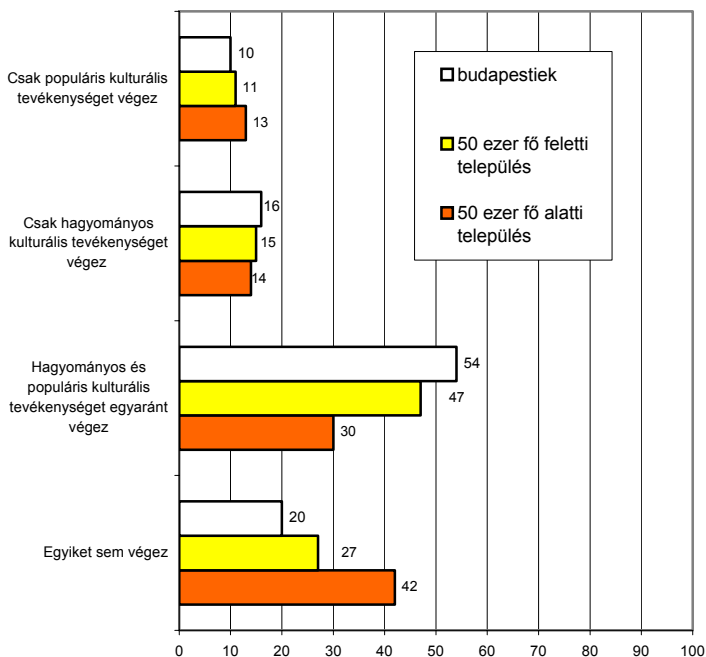

2.11. Típusok

A következőkben két típusba vonjuk össze az intézményeket: a színházakat, a múzeumokat és a hangversenyertermeket a hagyományos, a mozikat és a könnyűzenei koncerteket a populáris kultúra típusába, és azt vizsgálom, hogy mekkora a kétféle intézménytípus együttes és egyenkénti közönsége.

2.11.1. A hagyományos és a populáris kultúra intézményeinek látogatói

17. ábra. A kultúra fogyasztó típusok aránya, %

Az ábrából több következtetés is levonható:

- Mind a budapestiek, mind a nagyobb településeken élők **legnagyobb arányban „vegyes” kultúrafogyasztók**, az ott élők kb. fele jár mind a hagyományos, mind a populáris kultúra intézményeibe.
- A **csak egyik vagy csak másik típusú kultúrát fogyasztók aránya alacsony**, 10–15%.
- **Még ha azonosítanánk is a populáris kultúrát az értéktelennel, akkor sem azt fogyasztják a legtöbben.**
- **Legtöbben hagyományos kultúrát is fogyasztanak, arányuk a budapestiek körében 70% (54+16).**
- **A kistelepüléseken a semmit nem csinálók aránya a legnagyobb.**

A fogyasztói típusok társadalmi szegmenseken belüli aránya a várt eredményt mutatja: a csak populáris kultúrát a férfiak, az alacsonyabb végzettségűek, a húsz– harminc évesek preferálják az átlagosnál jobban, a csak hagyományost az idősebbek és a képzettebbek, a vegyest a 40 év alattiak és a képzettebbek.

Ezek a tendenciák a különböző típusokba tartozók társadalmi összetételében is tükröződnek. A kultúrán kívüliek, a semmit nem fogyasztók között magas az idősek és képzetlenek aránya. A 40 év felettiak aránya 85%, a fiataloké 15%.

E típusok vizsgálatából eddig még nem derült ki az, hogy vajon a populáris vagy a hagyományos kultúra intézményeibe látogatnak gyakrabban a budapestiek? A közvélekedés szerint a hagyományos kultúra lassan elsüllyed és mindent a populáris, az értéktelen tömegkultúra áraszt el. Azt ugyan nem tudjuk megmondani, hogy a színházakban, a mozikban és a többi intézményben meglátogatott programok, előadások milyen művészeti, esztétikai vagy embernemesítő értéket hordoztak, de tegyünk úgy, mintha a hagyományos kultúra intézményeiben az értékes, a „magas”, a populáris kultúra intézményeiben pedig az értéktelen, a gagyi, a romboló kultúra lenne túlsúlyban. Tehát, melyiknek nagyobb a közönsége?

2.11.2. A hagyományos kultúra közönsége

A budapestiek 30%-a nem volt az elmúlt évben a hagyományos kultúraközvetítő intézmények egyikében sem, sem színházban, sem múzeumban, sem hangversenyen. 20% egyszer–kétszer volt, s 20% körüli mind a 3–5 alkalommal, mind a 6–11 alkalommal ellátogatók aránya is. Havonta egyszer kétszer 8%, még gyakrabban 4% volt a három közül valamelyikben.

27. tábla. A hagyományos kulturális intézmények látogatási gyakorisága a budapestiek körében

	%	Fő (ezerben)
Egyszer sem voltak az év során	30	398
Egyszer–kétszer voltak	20	266
3–5 alkalommal voltak	19	256
6–11 alkalommal voltak	18	242
12–23 alkalommal voltak	8	103
23 alkalomnál többször voltak	4	59
14–70 éves budapesti összesen	100	1324

Mindez abszolút számokban azt jelenti, hogy **összesen 400 ezer budapesti van, aki havonta–kéthavonta legalább egyszer megfordul a hagyományos intézmények valamelyikében. Ebből 240 ezren havonta–kéthavonta egyszer, 100 ezren havonta egyszer–kétszer és 60 ezren heti–kétheti rendszerességgel keresik fel a színházak, a múzeumok vagy a hangversenytermek programjait.**

Ha azt is számításba vesszük, hogy a megkérdezettek ezen három intézménytípus közül hány fajtába járnak, akkor is hasonló eredményeket kapunk. Az alábbi táblában az alapján is különbséget tettünk, hogy a három intézménytípusból hányban jártak háromnál többször. Míg az előző táblánál nem vettük figyelembe, hogy pl. az egy év alatt 12 alkalommal kulturálódók ezt egyetlen intézménytípusban vagy többféleképpen tették-e, hogy csak színházban voltak-e 12 alkalommal, vagy ez a szám a színházak és a múzeumok esetleg még a hangversenyek számát is tartalmazza. A következő számítások a kulturálódás sokoldalúságát is mérik:

**28. tábla. A színház-, a múzeum-
és a hangverseny-látogatások együttes gyakorisága
a budapestiek körében**

	%	Fő (ezerben)
Egyikben sem jártak egyszer sem az év során	30	398
Egyikben sem jártak gyakran (minimum négyszer)	39	515
Egy intézményben jártak minimum négyszer	21	278
Két intézményben jártak minimum négyszer-négyszer	7	93
Mindhárom intézményben minimum négyszer-négyszer jártak	3	40
14–70 éves budapesti összesen	100	1324

A táblázatból azt láthatjuk, hogy **Budapesten kb. 40 ezer a nagyon elszánt kultúrarajongó „elit”**. Ők azok, **akik gyakran járnak mind múzeumba, mind színházba, mind komolyzenei hangversenyekre**. További **93 ezer főt** sorolhatunk a gyakran eljárók csoportjába, akik **a három kultúraközvetítő intézményből legalább kétfélébe** járnak gyakran, és **további 278 ezer fő** azon emberek száma, **akik vagy színházba, vagy múzeumba, vagy hangversenyre járnak évente minimum négyszer**. Összesen tehát **kb. 410 ezer budapesti megy el évente legalább négyszer a három hagyományos kultúra közvetítő intézmény valamelyikébe**. Ennél ritkábban 500 ezren járnak, 400 ezren pedig egyszer sem voltak egyik intézményben sem.

Látható, hogy mindkét számítási mód hasonló eredményt hozott, ami azt mutatja, hogy **akik gyakran járnak a**

hagyományos kultúraközvetítő intézmények bármelyikébe, azok nem csak egyféle művészeti ágat preferálnak, hanem a színház, a zene, a képző- és iparművészetek iránt egyaránt érdeklődnek.

2.11.3. A populáris kultúra közönsége

Hasonló számításokat elvégeztünk a populáris kultúra itt vizsgált két műfaja, a mozi és a könnyűzenei koncertek látogatottságával kapcsolatosan is.

29. tábla. A populáris kultúra intézmények látogatási gyakorisága a budapestiek körében

	%	Fő (ezerben)
Egyszer sem voltak az év során	36	477
Egyszer-kétszer voltak	19	252
3-5 alkalommal voltak	16	212
6-11 alkalommal voltak	15	199
12-23 alkalommal voltak	11	146
23 alkalomnál többször voltak	4	53
14-70 éves budapesti összesen	100	1324

Összesen 400 ezer budapesti van, aki havonta-kéthavonta legalább egyszer elmegy moziba vagy könnyűzenei koncertre. Ez a szám teljesen megegyezik a hagyományos kultúraközvetítő intézményeknél mért közönségnagysággal, de a belső arányokban van eltérés. A ritkábban, havonta-kéthavonta járók aránya itt kisebb, a gyakrabban, a havonta legalább egyszer-kétszer ellátogatók 146 ezer fő körüli száma pedig nagyobb, mint a hagyományos kultúraközvetítő intézményekbe ilyen gyakorisággal járók 100 ezres tömege. A leggyakrabban, havonta átlagosan több mint kétszer is eljárók 53 ezres közönsége hasonlít a hagyományos

intézményeknél mért 59 ezres közönség számra. Ezen számokat látva, **azt mondhatjuk, hogy a populáris kultúrának összességében nem nagyobb a közönsége, de gyakrabban eljáró, mint a hagyományos kultúráé.**

A kétféle tevékenység végzése, azaz a mozi és a könnyűzenei koncertek látogatásának együttjárása a következőképpen alakul:

30. tábla. Mozi és könnyűzenei koncertek látogatása a budapestiek körében

	%	Fő (ezerben)
Se moziban se popkoncerten nem volt egyszer sem	36	477
Moziban, koncerten sem voltak gyakran (minimum négyszer)	31	410
Vagy moziban, vagy koncerten voltak minimum négyszer	30	397
Moziban is koncerten is minimum négyszer-négyszer jártak	3	40
14–70 éves budapesti összesen	100	1324

Annyiban a hagyományos kultúra végzéséhez hasonlatos mintázatot kapunk, hogy a gyakran és több helyre is járó közönség mindkét típusnál 40 ezer körüli.

És végül nézzük meg, hogy egy év során a budapestiek összesen hányszor mennek akár hagyományos, akár populáris kultúrát közvetítő intézményekbe programokra, azaz színházba, komoly vagy könnyűzenei koncertre, mozi, múzeumba?

31. tábla. Hányszor voltak a budapestiek hagyományos vagy populáris kulturális intézményben,

programon

(a résztvevők aránya illetve száma a részvétel gyakorisága szerint)

	%	Fő (ezerben)
Egyszer sem	19.8	262
1–3 alkalommal	18.0	238
4–6 alkalommal	13.5	179
7–11 alkalommal	17.2	228
12–23 alkalommal	18.6	246
24–51 alkalommal	10.5	139
52+ alkalommal	2.5	33
	Átlag	
A 14–70 éves budapestiekre (sehova se járókkal együtt)	10.8 alkalom	14301090 (alkalomXfő)
Átlag a minimum egyszer járókra	13.4 alkalom	

A budapestiek **egyötöde, kb. 260 ezer ember egyáltalán nem jut el** sem a hagyományos sem a populáris kultúra intézményeibe és hasonló az évente csak egyszer–kétszer elmenők száma is. **Legalább havi egyszeri alkalommal kb. 420 ezer ember kulturálódik, ebből heti–kétheti rendszerességgel kb. 170 ezer ember.**

A 14–70 éves budapestiek 2003-ban átlagosan 11-szer mentek el valamilyen kulturális eseményre, ez összesen 14 millió (fizetett vagy ingyenes) látogatást jelentett ezen ötféle kulturálódási formában.

2.11.4. *Életmód csoportok*

Az eddigiekben a kultúra szűken vett fogalmával dolgoztunk, olyan szabadidős tevékenységeket vizsgáltunk,

melynek során valamilyen művészeti alkotás befogadása történik. A szabadidőnek azonban általában csak kisebb részét foglalja le a kulturális fogyasztás, nagyobb része különféle szórakoztató és rekreációs tevékenységekből áll. A kulturális, a szórakoztató és a rekreációs tevékenységek összeszerveződésének módja minden embernél sajátos mintázatot ad ki. Többváltozós elemzés segítségével ezen életmóddá összeálló sajátos szerveződések tipizáljuk. Az életmód-csoportok kialakítása során a színházba, moziba, komoly-, illetve könnyűzenei hangversenyre, múzeumba/kiallításra, könyvesboltba, művelődési házba való járást, a sportolást, kirándulást valamint a vendéglők és sörözőbe/borozók látogatását illetve a vendégeskedést (vendégségbe menni/vendégeket fogadni) vettük figyelembe.

E tevékenységek végzésének gyakorisága alapján hat csoportot különítettünk el.

Három olyan csoportot kaptunk, amelyeknek tagjai **aktív** életet élnek, többféle kulturális és szabadidős tevékenységet is végeznek. A kulturális tevékenységek végzésének gyakoriságában és abban különböznek egymástól, hogy a kulturális tevékenységek mellett milyen más tevékenységeket folytatnak még. E három csoportba tartozik a 14–70 éves budapestiek kb. 40%-a, közel 500 ezer ember.

Két olyan csoportot találtunk, melyeknek tagjai szinte soha nem végeznek semmilyen kulturális tevékenységet. E két csoportba szintén kb. 500 ezer ember tartozik. Az aktív és passzív csoportok közt egy 300 ezres „átmeneti” csoportot is elkülönítettünk.

A következőkben e hat csoport jellemzőit ismertetjük részletesen. A létrejött életmódcsoportok bemutatásánál olyan vonásokat is bemutatunk, melyek a csoportok kialakításában, a többváltozós elemzésben nem vettek részt. Fontos hangsúlyozni, hogy a csoportok elnevezése

önkéntes, általában a legjellemzőbben végzett tevékenységek alapján történt.

Aktív csoportok

Sokoldalú, modern, kulturálódó, olvasó, sportos fiatal

A csoportba tartozók gyakran járnak moziba, színházba, múzeumba, művelődési házba, könnyűzenei koncertre, de olykor egy-egy komolyzenei hangversenyre is elmennek. Rendszeres könyvolvasók, olvasmányaik között a komoly és a könnyedebb műfajok, valamint a társadalmi és tudományos kérdésekkel foglalkozó könyvek egyaránt megtalálhatóak. Zenei ízlésük sokféle zene hallgatását eredményezi: e csoportban hallgatnak legnagyobb arányban jazzt, alternatív zenét, világzenét, népzenei, de a komolyzene hallgatásban is a második legaktívabb csoport. Rendszeresen sportolnak, kirándulnak, természetjárók. E csoport tagjai közt van a legtöbb olyan, akinek van hobbi: szeretnek filmezni, videózni, fotózni, és itt találjuk a legnagyobb arányban azokat is, akik különböző művészeti tevékenységen keresztül is próbálkoznak az önkifejezéssel, az önmegvalósítással. Legtöbben festenek, rajzolnak, hangszeren játszanak, kézműveskednek, táncolnak. Élén járnak a nyelvtanulásban, csakúgy, mint a számítógép használatban és az internetezésben. Társas kapcsolataikat is ápolják, szeretnek barátaikkal együttlenni, étterembe, vendégségbe menni.

Kik tartoznak a csoportba?

Zömében (70%) 40 év alattiak, átlagéletkor 33 év. A nők enyhén felülreprezentáltak, a nő–férfi arány 60%–40%. Ugyanolyan arányban találunk középfokú (35%) és felsőfokú (32%) végzettségűeket, és magas (25%) a még tanulók aránya is. Ez a legvagyonosabb csoport. Képzet-

leneket nemigen találunk köztük, mindössze 8% a nyolc általánossal vagy szakmunkás végzettséggel rendelkezők aránya. Az elit kerületek és a belső gyűrű lakosai erősen túlreprezentáltak a csoportban.

Honlapjuk címe lehetne: www.okos.hu (olvasó-kulturálódó-önmegvalósító-sportos)

A budapestiek 17%-a, kb. 225 ezer ember tartozik közéjük.

A hagyományos-kulturálódó csoport tagjai gyakran járnak hangversenyekre, színházba, múzeumba, művelődési házba, de moziba csak ritkán mennek el. Sok könyvet olvasnak, komoly és könnyebb irodalmat egyaránt, az előbbit valamelyest gyakrabban. Érdeklődnek a non-fiction könyvek iránt, sokan közülük történelmi-, társadalmi-, természettudományi kérdésekkel foglalkozó könyveket (is) forgatnak. Zenei ízlésükre túlnyomórészt a komolyzene szereteje jellemző, bár a jazz és az operett is az átlagosnál több hallgatót toborozhat e csoport tagjaiból.

A kulturális tevékenységeken kívül másféle szórakozásban, szabadidős tevékenységben nem nagyon aktívak. Mozgásigényüket sétálással, kirándulással elégítik ki. Nem sportolnak, és az éttermeknek sem gyakori látogatói. Az előző csoportnál kevesebb köztük a hobbiból valamilyen művészeti tevékenységet végzők aránya, de ebben a csoportban vannak a legtöbben akik még kézimunkázni, kötni, horgolni szoktak. Az új technikával, a számítógépekkel, az internettel sokan próbálnak közülük lépést tartani. Talán a „Kattints rá nagy!” tanfolyamok jelentkezői is e csoportból kerülnek ki.

Kik tartoznak a csoportba?

A legidősebb és a legképzettebb csoport. Több mint felét a 40–50 év közöttiek alkotják, de összességében 80%-uk 40 év

feletti. Az átlagéletkor 51 év. A csoportban jóval több a nő, mint a férfi: kétharmad a nők, egyharmad a férfiak aránya. Az idősebb korosztályokban ugyan a lakosságban eleve több a nő, mint a férfi, de a nők felülreprezentáltsága ebben a kultúrafogyasztó csoportban ennek ellenére fennáll. A csoport fele diplomás és további 35% érettségizett. Ez az előzőekben ismertetett a „sokoldalú” csoport után, a második legvagyonosabb csoport. Képzetleneket nemigen találunk köztük: összesen 14% a 8 általánossal vagy szakmunkás végzettséggel rendelkezők aránya. Az elit kerületek lakosai túlereprezentáltak a csoportban.

Honlapjuk címe lehetne: www.Izisz.hu (idősek-zene-irodalom-színház)

A budapestiek 11%-a, kb. 145 ezer ember tartozik közéjük.

Populáris-bulizós az a csoport, amely tagjai leggyakrabban moziba és könnyűzenei koncertekre járnak, de elmennek olykor színházba esetleg művelődési házba is és – bár az előző csoportoknál ritkábban – de olvasni is szoktak. Olvasmányaik zömét a könnyű irodalom, a krimik, kalandregények, kémtörténetek, romantikus-szerelmes könyvek teszik ki. A zenehallgatás fontos számukra, zenei ízlésükben a hazai és a külföldi pop, rock mellett a könnyű műfaj igényesebb változatai is, az alternatív zene, a jazz, a világzene is jelen vannak. A „sokoldalú” csoporthoz hasonlóan többségük szokott számítógépezni és internetezni, valamint nyelveket is hasonló arányban tanulnak. Kevesebben sportolnak, sport iránti érdeklődésüket inkább a sportrendezvények látogatásával elégítik ki. A barátok, a szórakozás, a bulizás az összes csoport közül számukra a legfontosabb, és ők járnak a leggyakrabban zenés szórakozóhelyekre, éttermekbe, sörözőkbe, borozókba.

Vendégségbe járni és vendégeket fogadni is ők szeretnek a leginkább.

Kik tartoznak a csoportba?

A legfiatalabb csoport, felét a huszonévesek adják, átlag-életkor 30 év. Többségében férfiak alkotják, 70%-30% a férfi-nő arány. A képzettség szerint az érettségizettek és a még tanulók adják a többségét. Képzetlenebb csoportok is megjelennek, kb. a csoport egynegyedét alkotják. Vagyoni helyzet alapján a közepes helyzet jellemző rájuk. A belső gyűrü lakosai túlreprezentáltak a csoportban.

Honlapjuk címe lehetne: www.popcafe.hu

A budapestiek 9%-a, kb. 120 ezer ember tartozik közéjük.

Átmeneti csoport

A mozizós csoport két értelemben is átmeneti. Egyrészt átmenet a kulturálisan aktív és az inaktív csoportok között, mert nem nagyon aktívak, de azért moziba eljárnak. Másrészt, mivel az életkor előre haladtával csökkeni szokott a moziba járási hajlandóság, feltehetően a csoportba tartozók többsége idősebb korában az otthonülő életmódot folytatók közé kerül majd.

A mozizós csoport tagjaira az jellemző, hogy a legfőbb és szinte egyetlen szabadidős tevékenységük a mozizás, bár a már tárgyalt két fiatal csoportnál ritkábban teszik ezt. Könnyűzenei koncertekre és más kultúraközvetítő intézménybe sem, vagy csak elvétve járnak, könyvet is a többi aktív csoportnál ritkábban olvasnak. Zenei ízlésük átlagos, elsősorban a pop-rock vonulat iránt érdeklődnek. Sportolni, kirándulni csak kevesen szoktak, és a sport iránt még passzívan sem érdeklődnek, hiszen sportrendezvényre sem igen járnak. A számítógép, az internet, a nyelvtanulás helyet kap életükben, de a többi aktív, fiatal csoporténál kisebb mértékben. Étterembe, sörözőbe vagy zenés szórakozóhelyekre is csak kevesen járnak a csoportból, de azért a barátokkal az átlagosnál többen szoktak találkozni. Bár adatokkal nem tudom bizonyítani, de előítéleteim alapján a plazak közönségében e csoport tagjai közül sokkal találkozhatunk.

Kik tartoznak a csoportba?

Az előző csoport idősebb változata. Zömében a húszon és harmincévesek csoportja, de a negyvenesek is megtalálhatók köztük, átlagéletkor 34 év. A férfi-nő arány kiegyensúlyozott, nagyjából fele-fele. Képzettség szerint az érettségizettek és a még tanulók adják a többségét. A képzetlenebb csoportok a csoport egynegyedét alkotják.

Vagyoni helyzetük az átlagosnál jobb. Az elit, a budai átmeneti és a külső északi gyűrű kerületeinek lakosai találhatóak átlagon felül e csoportban.

Honlapjuk címe lehetne: www.plazakult.hu

A budapestiek 21%-a, kb. 280 ezer ember tartozik közéjük.

A budapestiek 42%-a két olyan csoportba tartozik, melynek életmódjára leginkább a kultúrán kívüliség jellemző.

Az otthonülős csoport – talán nem meglepő módon – nem szokott gyakran kimozdulni otthonról. Néha elmegy művelődési házba, esetleg egy kiállításra. Nemcsak kultúraközvetítő intézményekbe nem jár, de a szórakozás egyéb otthonon kívüli formáiban sem igen vesz részt. Egy részük olykor olvas, több könnyű irodalmat, mint komolyat. Étterembe nem járnak, és a mozgás, sportolás sem jellemző rájuk, de vannak, akik sétálnak, kirándulnak közülük. Zenehallgatás során e csoport tagjainál kerül leggyakrabban elő az operett és a magyar nóta. Egy részük szokott még kézimunkázni, és szeretik a növényeket ápolgatni, olykor újságot olvasni.

Kik tartoznak a csoportba?

Több mint felét a 40–50 év közöttiek alkotják, de összességében 80%-uk 40 év feletti. Az átlagéletkor 50 év. Női túlsúly jellemzi: a csoport kétharmada nő, egyharmada férfi. A képzettségi szint alacsonyabb, mint az előző csoportoknál. A képzetlenek a csoport 40%-át alkotják, de azért a csoport több mint fele érettségizett vagy diplomás. Vagyoni helyzetük közepes. Azon túl, hogy az elit kerületekből alig kerülnek e csoportba, a többi övezetből arányosan vannak jelen.

Honlapjuk címe lehetne: www.nagyi.hu

A budapestiek 23%-a, kb. 300 ezer ember tartozik közéjük.

A **sivár** életet élők sehova nem járnak. Könyvet sem vesznek a kezükbe, sétálni sem járnak és nem is kézimunkáznak. Nekik tényleg csak a tévé marad.

Kik tartoznak a csoportba?

Hasonló arányban alkotják a 40–50 és a 60–70 évesek, összesen e csoport kétharmadát a 40 év felettek adják. Az átlagéletkor 49 év. A férfiak enyhe túlreprezentáltága jellemzi: 54% a férfiak és 46% a nők aránya. A képzettségi szint és a vagyoni helyzet e csoportnál a legalacsonyabb, a képzetlenebb csoportok adják a csoport 67%-át. Mindkét külső gyűrű kerületeinek lakosai átlagon felül találhatók a csoportban.

Honlapjuk címe lehetne: [nincs](#) honlapjuk

A budapestiek 19%-a, kb. 250 ezer ember tartozik közéjük.

2.12. *Kulturális és szabadidős tevékenységekre fordított kiadások*

Az életmód, a szabadidő eltöltésének módja természetesen nem független az anyagi lehetőségektől. A kultúrával, szórakozással kapcsolatos kiadásokat három csoportba soroltuk, az otthoni kulturálódáshoz, a házon kívüli kulturálódáshoz valamint a házon kívüli szórakozáshoz köthető kiadásokat különböztettük meg. Az itt bemutatott összegekben ugyan nem szerepel minden lehetséges kiadás, pl. sem a kábeltévé, sem az internet-előfizetés, de még így is jól látható, hogy a kulturális kiadásokon belül a legnagyobb összeget az otthoni szórakozásra fordított kiadások teszik ki, ami összhangban van a háztartások audio-vizuális felszereltségének az utóbbi években bekövetkezett jelentős javulásával. Az átlagos 14–70 éves budapesti **átlagosan 3700 forintot költ otthoni kulturálódásra, azaz olvasásra, zenehallgatásra, filmnézésre.**¹⁰

A következő legnagyobb tétel a házon kívüli „szórakozásra” fordított összeg, amibe az **éttermekben, a táncos szórakozóhelyeken illetve a „bulizások” során** elköltött forintokat számítottuk bele. Ezekre a budapestiek **átlagosan 2900 forintot** költenek egy hónap során.

A legkisebb a harmadik tétel, mely az otthonon kívüli kulturálódásra fordított összeget jelenti. Színházra, mozira, múzeumra, könnyű vagy komolyzenei koncertre a budapestiek **átlagosan 1600 forintot** áldoznak havonta.

Az összegek nyilván nem pontosak, de néhány fontos dologra rámutatnak:

---

¹⁰Szándékunk szerint a kérdés a személyes költségekre vonatkozott. Arra kértük a válaszolókat, hogy „Ha a családból többen vásároltak (pl.: CD-t, könyvet, stb.) vagy többen költöttek (pl.: mozira, étteremre, stb.), csak a saját költségét, illetve az Önre eső részt számolja!”

A kultúrára fordított összegek kb. fele az otthoni kulturálódásra megy el. Ennek több egymással is összefüggő oka lehet:

- drágább az otthonon kívüli kulturálódás (jegyárak, egyéb járulékos költségek: utazás, öltözködés, helyszíni fogyasztás),
- az otthoni kulturálódás eszközei hatékonyabbak, hiszen egy beruházással többször is élményhez lehet jutni,
- kényelmesebbek, nyugodtabbak az otthoni körülmények,
- kevésbé időigényes az otthoni kulturálódás,
- nem „versenyképes” mert nem elég érdekes, nem elég vonzó az otthonon kívüli kínálat.

Összességében ugyan a kultúrára és szórakozásra fordított kiadások nagyjából fele-fele arányban oszlanak meg az otthon illetve az azon kívül elköltött forintok között, de **otthonon kívüli evésre-ivásra többet fordítunk, mint otthonon kívüli kulturálódásra**. Ez implicit módon azt is mutatja, hogy **nem csak a pénz hiánya, hanem az eltérő preferenciák is okozhatják a kultúraközvetítő intézményektől való távolmaradást**. Az éttermek felkeresése persze sok esetben nem pusztán az evés-ivás öröméért történik, hanem az oly fontos értéknek tartott barátokkal, családtagokkal való kapcsolattartásnak is egyik módja. És emlékezzünk vissza, a kultúra, mint érték fontossága elmarad a család, a barátok fontossága mögött.

34. tábla. A kultúrára, szórakozásra fordított személyes kiadások szerkezete az összes 14–70 éves budapesti körében
(*átlagok %, N=1000*)

	összeg (Ft/hó)	%
otthoni kulturálódásra*	3687	45
étteremre, szórakozásra, bulizásra	2868	35
házon kívüli kulturális tevékenységre**	1646	20
kultúrára, szabadidőre fordított összes kiadás	8201	100

*Otthoni kulturálódás = újságolvasás, könyvolvasás, üres v. műsoros magnó, CD, DVD vásárlás, videókölcsonzés

**Házon kívüli kulturális tevékenység = színház, hangverseny, opera, mozi, könnyűzenei koncert

Ha a kiadásokat aszerint is elemezzük, hogy milyen fajta kulturális tevékenységen vett részt az illető, akkor azt láthatjuk, hogy házon kívüli kulturálódásra legtöbbit a könnyű és a komolyzenei hangversenyekre (pontosabban ezekre is) járók költenek. Étteremre, szórakozásra szintén a könnyűzenei koncertek valamint a zenés szórakozóhelyek (pontosabban az ezekre a helyekre is járók) látogatói költenek a legtöbbit, legkevesebbet pedig a komolyzenei hangversenyek közönsége, ők inkább könyvre költenek. Ebben élen járnak.

Mindhárom típusú összeg egyenként, és az összes kiadást tekintve is, a múzeumba és a művelődési házba (pontosabban ezekbe is) járók esetében a legalacsonyabb.

Az elemzés elején bemutattuk a vidéken élők és a budapestiek közti kulturális szakadék mélységét. A kiadásokat elemezve most azt látjuk, hogy **kultúrára, szabadidőre az emberek átlagosan kétszer annyit költenek Budapesten, mint az 50 ezer főnél kisebb településeken, és csak mintegy 10%-kal többet, mint az 50 ezer főnél nagyobb településeken élők.** A nagyvárosokban és a kisebb településeken azonban eltérő a kiadások szerkezete, ezért kiadásfajtánként változó a különbségek mértéke.

- Nincs különbség az **otthoni kulturálódásra** fordított kiadásokban a nagyobb települések és Budapest között, viszont
- **az 50 ezer alatti települések lakói 40%-kal kevesebbet fordítanak** otthoni kulturálódásra, mint a nagyobb településeken élők.
- A **budapestiek átlagosan háromszor annyit költenek házon kívüli kulturálódásra**, mint az 50 ezer főnél kisebb települések és másfélszer annyit, mint az 50 ezer főnél nagyobb lélekszámú települések, és
- **a vidéki kis és nagy települések közti különbség is közel kétszeres**, természetesen a nagy települések javára.
- **Házon kívüli evésre-ivásra, bulizásra kétszer annyit költenek a budapestiek, mint a kistelepülések lakói**, de csak 20%-kal többet, mint a nagyobb települések lakói.

36. tábla. Kultúrára, szórakozásra fordított személyes kiadások településtípusonként

	házon kívüli kulturális kiadások	étteremre, szórakozásra fordított kiadások	otthoni kulturális kiadások	szabadidős kiadások összesen
	Ft			
Budapest	1646	2868	3687	8201
50 ezer feletti város	1018	2436	3769	7224
50 ezer alatti város	554	1519	2342	4416
	Index			
BP/50 ezer alatti települések	3.0	1.9	1.6	1.9
BP/50 ezer feletti települések	1.6	1.2	1.0	1.1
50 ezer feletti/ 50 ezer alatti települések	1.8	1.6	1.6	1.6

37. tábla. Kiadások (személyes) arányai településtípusonként

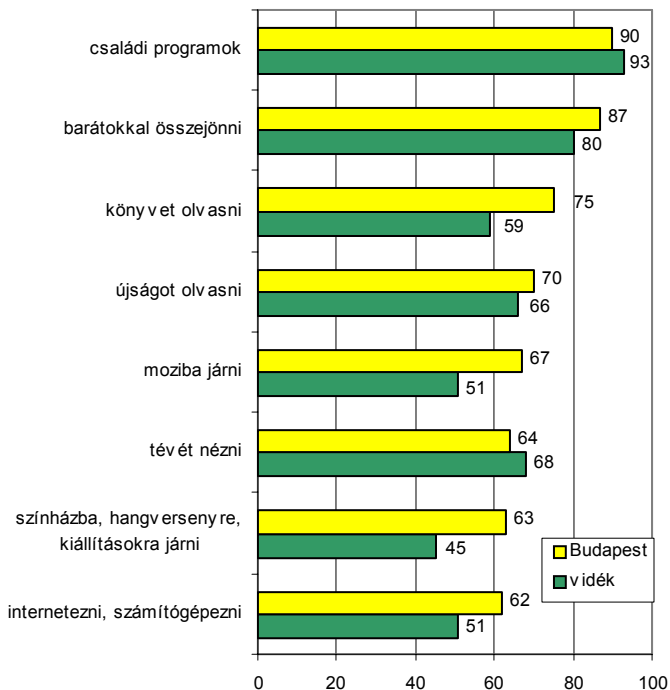
	házon kívüli kulturális kiadások	étteremre, szórakozásra fordított kiadások	otthoni kulturális kiadások	szabadidős kiadások összesen
	%			
Budapest	20.1	35.0	45.0	100.0
50 ezer feletti város	14.1	33.7	52.2	100.0
50 ezer alatti város	12.6	34.4	53.0	100.0
	Index			
BP/50 ezer alatti települések	1.6	1.0	0.8	1.0
BP/50 ezer feletti települések	1.4	1.0	0.9	1.0
50 ezer feletti/ 50 ezer alatti települések	1.1	1.0	1.0	1.0

2.13. Néhány szabadidős tevékenység kedveltsége

A kérdőívben azt is megtudakoltuk, hogy vajon mennyire szeretik a különböző szabadidős tevékenységeket az emberek. Összesen 18 féle tevékenységgel kapcsolatban kértük értékelésüket. Befejezőként ezekből ismertetünk néhányat, elsősorban azokat, amelyek a kultúrához köthetők.

- Az emberek **legszívesebben a családdal és a barátokkal** töltik az idejüket és – meglepő módon – **a könyvolvasás a harmadik „helyezett”**. E három tevékenységet a budapestiek 75–90%-a csinálja szívesen.
- A moziba járás, a tévénézés, az internetezés/számítógéppel való foglalkozás, a színházba/kiállításra/hangversenyre járás kedveltségi szintje egymáshoz hasonló, mindegyiket a budapestiek kb. kétharmada (63–67%) szereti csinálni.
- A **tévénézést és a családi programokat a vidéken élők kedvelik jobban**, az összes többit a budapestiek.
- A felsorolt kulturális tevékenységek közül **a budapestiek a könyvolvasást, a vidéken élők a tévénézést szeretik a leginkább**.
- A vidéken élők és a budapestiek között nagy (16–19% százalékpont) különbség van mind a moziba járás, mind a színház/kiállítás/hangverseny látogatás, mind a könyvolvasás kedveltségében.
- **Az internetezés, számítógépezés sem a fővárosiak, sem az azon kívül élők körében nem tartozik a kiemelkedően kedvelt tevékenységek körébe**, annak ellenére nem, hogy az internetezést, a számítógépezést is, csakúgy, mint a többi tevékenységet, csak az azokat végzők minősítették, tehát az arányt nem az rontja, hogy kevesebben számítógépeznek/ interneteznek.

18. ábra. Az egyes tevékenységek végzésének kedveltsége a tevékenységeket végzők körében Budapesten és vidéken
(a 4-es [szereti] és 5-ös [nagyon szereti] osztályzatot adók aránya)

3. Összefoglaló, főbb megállapítások

Az 1996–2003 közötti időszakban végbement változások:

- Az elmúlt közel egy évtizedben **a kultúrának, mint értéknek a fontossága csökkent**, miközben **a kultúraközvetítő intézményeket felkeresők aránya nőtt**, vagy mint a komolyzenei hangversenyek látogatása esetében, stagnál.
- Az 1996-os évhez képest **a budapestiek körében a színházak közönsége nőtt a legnagyobb mértékben: 2003-ban 6–8 százalékponttal többen mentek színházba, mint 1996-ban. A mozi- és a könnyűzenei koncertek közönsége egyaránt 6 százalékponttal nőtt**, a múzeum-, a könyvtár- és a művelődési házak látogatottságában pedig 3–4 pont körüli emelkedést regisztráltunk.
- Az 1996 óta eltelt hét évben vidéken általában kisebb mértékű volt a különféle kulturális tevékenységekben résztvevők arányának növekedése, mint a fővárosban, ezért **nem csökkent jelentősen a Budapest és vidék között fennálló kulturális egyenlőtlenség**. Volt olyan terület – a színház, a komolyzene és mozi – ahol szélesebbre nyílt, és volt – elsősorban a könnyűzene és a múzeumok – ahol valamelyest szűkült a rés. De a vidékiek körében 2003-ban sem a színház-, sem a mozi-, sem a múzeumok, sem a komolyzenei hangversenyek látogatóinak aránya nem éri el a budapestiek körében 1996-ban mért látogatói arányokat.
- **Miközben Budapest növelte amúgyis magasabb intézményi ellátottságából fakadó előnyét, a vidék nem tudta ezt a hátrányát a művelődési házakon keresztül sem ledolgozni, vagy akár csökkenteni.**
- A vizsgált időszakban **növekedett Budapesten a legképzetlenebb rétegek, a legfeljebb nyolc általánossal rendelkezők kulturális aktivitása. Legnagyobb**

növekedés a színházakba és múzeumokba/kiállításokra látogatás kapcsán ment végbe. A jelenség magyarázata részben az idős korosztályok aktivizálódásában van. Feltehetően a Budapesten az utóbbi években megnövekedett ingyenes részvételi lehetőségeket kínáló nagyrendezvények, illetve a kultúraközvetítő intézmények kedvezményes áron kínált műsorai, programjai tudták a hátrányosabb helyzetű csoportok egy részét is bevonni a város kulturális életébe.

- A közép és a felsőfokú végzettségűek körében a mozi és a színházlátogatók aránya emelkedett.
- A művelődési házak iránti érdeklődés a diplomások körében nagyobb emelkedést tudott elérni, mint az érettségizettekében. **Erősen csökkent viszont a budapesti művelődési házak vonzereje a középiskolai vagy felsőfokú tanulmányaikat végző tanulók körében:** míg 1996-ban a tanulók kb. 60%-a fordult meg művelődési házban, addig 2003-ban 50% körülire esik ez az arány.

Kulturálódási szokások 2003-ban

- A 14–70 éves budapestiek körében legnagyobb tábora a moziknak, a múzeumoknak, és a színházaknak van. Egy év alatt 800 ezer ember látogat el ezen intézményekbe legalább egyszer. Könyvtárba és művelődési házba 560 ezren, mintegy 40%-nyian jutnak el. A zenés szórakozóhelyek közönsége 43%, 570 ezer fő, a könnyűzenei koncerteké 35%, ami 450 ezer fős tábort, a komolyzenei koncerteké 21%, ami 280 ezres tábort jelent. **Leggyakrabban moziba** járnak a budapestiek.
- Az **életkor előrehaladtával** ugyan változó mértékben, de **minden kulturális tevékenységi formában jelentősen csökken a részvétel.**

- Minden tevékenységfajtára igaz, **hogy a legképzettebbek között találjuk a legnagyobb részvételi hajlandóságot**, de a képzettek és a képzetlenek közti részvételi egyenlőtlenség mértéke változó. Legnagyobb (hétszeres) különbség a komolyzenei koncertek, legkisebb (másfélszeres) a művelődési házak és a zenés szórakozóhelyek látogatásában van.
- **A budapesti perem kerületek hátrányos helyzetben vannak a belső kerületekhez képest. Az elit övezet (I., II., V., XII. kerületek) és a belső gyűrű (VI.–X. kerületek) lakói járnak a legtöbben és a leggyakrabban a kultúraközvetítő intézményekbe. E két övezet lakóinak 70–80%-a jár színházba, múzeumba és moziba, a külső övezetek lakóinál csak 50–60% ez az arány. A külső övezetek lakói még a könnyűzenei koncertekre is kisebb arányban járnak. A budapesti lakosság egyharmadát kitevő két övezet, az elit és a belső gyűrű lakói alkotják a könnyű- és a komolyzenei koncertek látogatóinak 55%-át, a múzeumokénak 49%, a színházakénak 43%-át!** A művelődési házak látogatóinak egyharmada a belső gyűrű, egyötöde pedig a külső déli gyűrű lakóiból tevődik össze. A budai és a pesti átmeneti övezetek lakói erősen alulreprezentáltak a művelődési házak látogatóinak körében.
- A budapestiek **egyötöde, kb. 260 ezer ember egyáltalán nem jut el** sem a hagyományos sem a populáris kultúra intézményeibe és hasonló az évente csak egyszer–kétszer elmenők száma is. **Legalább havi egyszeri alkalommal kb. 420 ezer ember kultúrálódik, ebből heti–kétheti rendszerességgel kb. 170 ezer ember.**
- Hatféle életmód csoportot különítettünk el. Ebből három olyan, melyeknek tagjai **aktív** életet élnek, többféle

kulturális és szabadidős tevékenységet is végeznek. A kulturális tevékenységek végzésének gyakoriságában és abban különböznek egymástól, hogy a kulturális tevékenységek mellett milyen más tevékenységeket folytatnak még. E három csoportba tartozik a 14–70 éves **budapestiek kb. 40%-a, közel 500 ezer ember**. Két **passzív** csoportot találtunk, amelynek tagjai szinte soha nem végeznek semmilyen kulturális tevékenységet. E két csoportba valamivel **több mint 500 ezer ember tartozik**. Az aktív és passzív csoportok közt egy 300 ezres „átmeneti” főleg moziba járó csoportot definiáltunk.

- Összességében a kultúrára és szórakozásra fordított kiadások nagyjából fele-fele arányban oszlanak meg az otthon illetve az azon kívül elköltött forintok között. **Otthonon kívüli evésre–ivásra többet fordítunk, mint otthonon kívüli kulturálódásra**. Ez implicit módon azt is mutatja, hogy **nem csak a pénz hiánya, hanem az eltérő preferenciák is okozhatják a kultúraközvetítő intézményektől való távolmaradást**.
- A budapestiek két legkedvesebb időtöltése a családi és a baráti programok. A kultúrához köthető tevékenységek közül a **könyvolvasás (75%)** vezet, az „eljárós” programok közül pedig a **mozi** a legkedveltebb (67%). A többi kulturális tevékenység kedveltsége csak a mozi után következik: a színház, a múzeumok és a hangversenytermek, a tévézés és az internetezés

kedveltsége hasonló, 62–64%. **A vidékiek preferencia sorrendje meglehetősen különbözik a budapestiekétől:** a családi és baráti programok után a tévénézés a legkedveltebb szórakozás. A kulturális tevékenységeket 15–20 százalékponttal kevesebben jelölték kedvencként mint a budapestiek.

MELLÉKLET

M1. tábla. A minta összetétele

	2003	1996
	%	%
Nem		
férfi	47	48
nő	53	52
Korcsoport		
14–18 éves	8	7
19–29 éves	21	22
30–39 éves	18	17
40–59 éves	38	36
60–70 éves	16	18
Iskolai végzettség		
8 ált.	11	16
szakm.	21	20
érettségi	33	34
felsőfokú	23	18
tanuló	12	12
Lakóhely, kerület		
I. kerület	1.5	1.8
II. kerület	4.8	5.0
III. kerület	8.1	7.4
IV. kerület	6.0	6.3
V. kerület	1.6	1.6
VI. kerület	2.4	2.8
VII. kerület	3.5	3.9
VIII. kerület	4.5	4.9
IX. kerület	3.4	4.0
X. kerület	4.7	5.2
XI. kerület	7.7	7.4
XII. kerület	3.3	4.2

M1 táblázat (folytatás)

	2003	1996
XIII. kerület	6.4	6.4
XIV. kerület	6.6	7.4
XV. kerület	4.7	5.2
XVI. kerület	4.1	2.9
XVII. kerület	4.6	4.2
XVIII. kerület	5.3	5.2
XIX. kerület	4.0	3.1
XX. kerület	3.6	3.1
XXI. kerület	4.9	4.3
XXII. kerület	3.0	2.8
XXIII. kerület	1.2	1.0
összesen	100	100
14–70 éves budapesti (N)	1000	1338

M2. tábla. Társadalmi-demográfiai különbségek a Budapestiek és a kisebb települések lakói között, 2003-ban

	Buda- pest	50 ezer fő feletti telepü- lések	50 ezer fő alatti telepü- lések	14–70 év közötti összla- kosság
	%	%	%	%
Nem				
férfi	46	48	50	49
nő	54	52	50	51
Korcsoport				
14–18 éves	9	10	10	10
19–29 éves	22	23	22	22
30–39 éves	17	17	17	17
40–59 éves	38	38	37	38
60–70 éves	13	12	13	13
Iskolai végzettség				
8 ált.	↓17	18	↑35	28
szakm.	↓15	22	↑26	23
érettségi	↑33	30	↓20	24
felsőfokú	↑22	17	↓7	12
tanuló	14	13	12	12
Jövedelem (netto ft/hó)				
60 ezer alatt	↓13	↓13	↑26	21
60–89 ezer ft	↓16	24	↑28	25
90–149 ezer ft	35	↑39	30	32
150–200 ezer ft	↑15	13	10	11
200 ezer felett	↑20	11	↓7	10
nincs adat	↑34	20	21	23

M2. táblázat (folytatás)

	Buda- pest	50 ezer fő feletti telepü- lések	50 ezer fő alatti telepü- lések	14–70 év közötti összla- kosság
Szubjektív jövedelmi helyzet				
kényelmesen megélünk a jövedelmünkből	8	8	4	6
kijövünk a jövedelmünkből	49	49	42	44
nehezen élünk meg a jövedelmünkből	30	28	35	33
nagyon nehezen élünk meg a jövedelmünkből	11	11	18	15
nincs adat	2	4	2	2
Gazdasági aktivitás				
aktív	↑58	54	↓44	49
Gyes-Gyed	4	4	5	5
nyugdíjas (saját+özv.)	13	15	13	14
rokkant nyugdíjas	↓5	7	↑13	10
munkanélküli	↓4	4	↑7	6
tanuló	14	13	12	12
háztartásbeli	1	2	2	2
egyéb inaktív	1	1	4	3
Foglalkozás				
egyéni vagy társas vállalkozó	↑10	7	↓5	6
alkalmazott vezető	↑7	7	↓3	5
értelmiségi	↑12	11	↓5	7
szellemi	↑22	14	↓10	13
szakmunkás	↓20	↑30	25	25
betan.munk., segédmunk.	↓13	↓15	↑35	27
soha nem dolg., nincs válasz	16	17	17	17

összesen	100	100	100	100
----------	-----	-----	-----	-----

